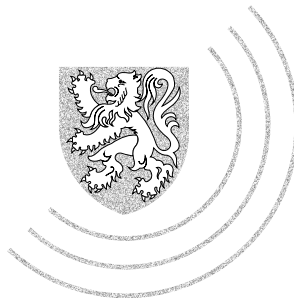

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 1998-1999

6 april 1999

VOORSTEL VAN RESOLUTIE

– van mevrouw Mieke Van Hecke, mevrouw Gracienne Van Nieuwenborgh en
de heren Marino Keulen, Herman Lauwers en Jos Stassen –

**betreffende de evaluatie van het bibliotheekdecreet van 19 juni 1978 en betreffende de krachtlijnen
voor een herziening van de regelgeving van het openbaar bibliotheekwezen in Vlaanderen**

VERSLAG

**namens de Commissie voor Cultuur en Sport
uitgebracht door de heer Jos Stassen**

Samenstelling van de commissie :

Voorzitter : de heer Louis Bril.

Vaste leden :

de heer Joachim Coens, mevrouw Kathleen Helsen, de heer Hugo Marsoul, mevrouw Riet Van Cleuvenbergen, mevrouw Mieke Van Hecke ;

de heren Louis Bril, Jozef Browaeys, Marino Keulen ;

mevrouw Kathy Lindekens, mevrouw Gracienne Van Nieuwenborgh, de heer André Van Nieuwerkerke ;

de heren Frank Creyelman, Emiel Verrijken ;

de heer Lieven Dehandschutter ;

de heer Jos Stassen.

Plaatsvervangers :

de heren Eddy Schuermans, Walter Vandenbossche, Gilbert Vanleenhove, Marc Van Peel, Hugo Van Rompaey ;

de heren Freddy Feytons, mevrouw Marleen Vanderpoorten, de heer Dirk Van Mechelen ;

de heer Peter De Ridder, mevrouw Anne Van Asbroeck, de heer Tuur Van Wallendael ;

de heren Pieter Huybrechts, Felix Strackx ;

de heer Herman Lauwers ;

de heer Jos Geysels.

Zie :

1227 (1998-1999)

– Nr. 1 : Voorstel van resolutie

INHOUD

	Blz.
I. Toelichting door de indiener van het voorstel van resolutie	4
II. Algemene bespreking	4
– Verdiensten bibliotheekdecreet van 19 juni 1978	4
– Verder integreren van de informatietechnologie in de openbare bibliotheken	4
– Opleiding van het bibliotheekpersoneel	5
– Bovenlokale ondersteuning en samenwerkingstructuren	5
– Samenwerking inzake catalogisering	5
– Samenwerking inzake collectievorming	5
– Categorisering van bibliotheken	6
– Privaatrechtelijke Openbare Bibliotheken	6
– Het aandeel van de provincies en gemeenten in de organisatie en de financiering van bibliotheken	6
– Al dan niet kosteloze uitlening van boeken en audiovisuele middelen	7
– Al dan niet heffen van een leenrecht	7
– Al dan niet kosteloze inschrijving in de bibliotheken	8
– Behouden van een fijnmazig net van bibliotheken	9
III. Stemming	9
Bijlagen	11
Gedachtewisseling van 15 oktober 1998 met de bibliotheeksector, betreffende de evaluatie van het decreet van 19 juni 1978 betreffende het Nederlandstalige openbare bibliotheekwerk	13
Gedachtewisseling van donderdag 25 maart 1999 met de heer Luc Rombout, betreffende het Conceptenrapport voor Integrale Bibliotheekontwikkeling, uitgevoerd in opdracht van de heer Luc Martens, Vlaams minister van Cultuur, Gezin en Welzijn.	32

DAMES EN HEREN,

Het bibliotheekdecreet van 19 juni 1978 werd door de Commissie voor Cultuur en Sport in verschillende stadia geëvalueerd.

Op 15 oktober 1998 werd een gedachtewisseling georganiseerd met vertegenwoordigers uit de bibliotheeksector, betreffende de "evaluatie van het decreet van 19 juni 1978 betreffende het Nederlandstalige openbare bibliotheekwerk" (bijlage 1).

Deze gedachtewisseling werd op 29 oktober 1998 aangevuld met een algemene discussie, betreffende de evaluatie van het bibliotheekdecreet van 19 juni 1978.

Op basis van de gedachtewisseling van 15 oktober 1998 en de discussie van 29 oktober 1998, werd op 23 november 1998 het voorliggende voorstel van resolutie ingediend, "betreffende de evaluatie van het bibliotheekdecreet van 19 juni 1978 en betreffende de krachtlijnen voor een herziening van de regelgeving van het openbaar bibliotheekwezen in Vlaanderen".

De bespreking van dit voorstel van resolutie werd echter opgeschort in afwachting van de publicatie en toelichting van het "Conceptenrapport voor Integrale bibliotheekontwikkeling" (CRIB), uitgevoerd door de RUG, in opdracht van de heer Luc Martens, Vlaams minister van Cultuur, Gezin en Welzijn.

Op 25 maart 1999 werd het CRIB in de Commissie voor Cultuur en Sport toegelicht door de heer Luc Rombout, wetenschappelijk medewerker van Prof. Roland Paemeleire (bijlage 2).

Op 25 maart 1999, na de voorstelling van het CRIB, organiseerde de Commissie voor Cultuur en Sport de bespreking ten gronde en de stemming over het voorliggende voorstel van resolutie.

I. Toelichting door de indiener van het voorstel van resolutie

De indieners verwijzen naar het voorliggende voorstel van resolutie, waarin duidelijk de overwegingen en de vragen aan de Vlaamse regering werden uiteengezet. Het is immers duidelijk dat het decreet van 19 juni 1978 zeer veel verdiensten heeft gehad, maar dat de bibliotheeksector nood heeft aan nieuwe impulsen, en een aanpassing van de organisatiestructuur op maat van de gebruiker.

Dit moet gebeuren met inbegrip van een gecoördineerde integratie van de nieuwe informatietechnologie.

II. Algemene bespreking

– Verdiensten bibliotheekdecreet van 19 juni 1978

De commissieleden benadrukken dat met het decreet van 19 juni 1978 betreffende het Nederlandstalige bibliotheekwerk een krachtig impuls werd gegeven aan de professionalisering van het Vlaams bibliotheekwezen. De toegankelijkheid van de bibliotheken werd aanzienlijk verbeterd, samen met de bibliotheekinfrastructuur. Zij hopen dat een nieuw bibliotheekdecreet eenzelfde vernieuwing binnen deze sector kan bewerkstelligen.

– Verder integreren van de informatietechnologie in de openbare bibliotheken

Mevrouw Mieke Van Hecke wijst erop dat de snelle groei van de informatietechnologie en het aanbod dat daardoor ter beschikking komt voor de gebruiker, de bibliotheek voor een nieuwe uitdaging plaatst. Het integreren en vlot toegankelijk maken van deze informatietechnologie in de bibliotheek is onontkoombaar.

De heer Joachim Coens sluit zich hierbij aan en pleit voor toekomstgerichte bibliotheken met een sterk uitgebouwde informatietechnologie. Niet alleen het thuis raadplegen van de catalogus van bibliotheken, het maken van reserveringen en het opzoeken van informatie over schrijvers via Bibnet moet mogelijk zijn. De bibliotheek moet meer en meer evolueren naar een informatiecentrum met een ruime dienstverlening : o.a. toegang tot internet, versturen en ontvangen van boodschappen op Internet, toegang tot nuttige informatie over bijvoorbeeld studiebeurzen en andere overheidsinformatie.

De heer Marino Keulen pleit voor het consequent doortrekken van de keuze die reeds vroeger werd gemaakt betreffende de integratie van nieuwe informatietechnologie in bibliotheken, ook indien hiervoor extra middelen moeten worden vrijgemaakt.

Mevrouw Gracienne Van Nieuwenborgh sluit zich aan bij de noodzaak tot een doorgedreven informatisering van de dienstverlening van bibliotheken. Zij vreest echter dat het aanbieden van extra

diensten ook een weerslag zal hebben op de infrastructuur van de bibliotheken. Vele bibliotheken zijn immers niet berekend op het inrichten van lokalen waar meerdere bibliotheekbezoekers surfen op het internet.

– Opleiding van het bibliotheekpersoneel

Mevrouw Mieke Van Hecke meent dat een betere opleiding van het bibliotheekpersoneel in de toekomst onvermijdelijk is. Het aanbod van zeer uiteenlopende informatiedragers, gecombineerd met een steeds grotere bevraging van de bibliotheken vraagt om professioneel personeel binnen een professionele organisatie.

Mevrouw Gracienne Van Nieuwenborgh dringt er op aan dat in functie van de beoogde kwaliteitsverbetering ook normen worden vastgelegd betreffende het minimale opleidingsniveau voor de afgebakende personeelscategorieën. Uiteraard moeten ook de middelen worden vrijgemaakt om deze opleidingen te kunnen realiseren.

De heer Emiel Verrijken erkent het belang van goed opgeleid bibliotheekpersoneel. Hij vindt het wel vreemd dat in een recent uitgeschreven examen voor bibliothecaris voor de Centrale Bibliotheek te Antwerpen blijkbaar niemand voldeed aan de strenge toelatingscriteria.

– Bovenlokale ondersteuning en samenwerkingsstructuren

De heer Herman Lauwers en mevrouw Mieke verwijzen naar de gedachtewisseling van 15 oktober 1998 met de bibliotheeksector. Hieruit bleek dat bovenlokale samenwerking onvoldoende is gestructureerd. Momenteel verloopt deze via drie verschillende kanalen. De ondersteunende initiatieven van de Vlaamse gemeenschap, de provincie en de Centrale Openbare Bibliotheken zijn echter onvoldoende op elkaar afgestemd. Zij pleiten voor de oprichting van één bovenlokaal steunpunt dat alle initiatieven voor bovenlokale samenwerking kan ondersteunen.

Mevrouw Mieke Van Hecke meent dat tussen de bibliotheken onderling meer samenwerking moet tot stand komen. Dit kan bijvoorbeeld via eenvoudige afspraken rond collectievorming en specialisatie, en via het uitwerken van gezamenlijke projecten. De groei van het aanbod aan informatie en de

gewijzigde verwachtingen ten aanzien van bibliotheken vragen immers om expliciete samenwerking en samenwerkingsstructuren.

De heer Herman Lauwers sluit zich aan bij de noodzaak aan onderlinge samenwerking. Hij gelooft echter niet in de intergemeentelijke samenwerking. Een gemeentebestuur heeft immers zijn eigen prioriteiten en is te gevoelig aan de druk van de lokale publieke opinie binnen de gemeentegrenzen. Voor intergemeentelijke samenwerking worden trouwens systematisch onvoldoende middelen uitgetrokken.

– Samenwerking inzake catalogisering

De heer Emiel Verrijken wijst erop dat in de Verenigde Staten vooruitstrevend werk wordt verricht inzake catalogisering. De nieuwe informatietechnieken maken het nu eindelijk mogelijk om ook vanuit de eigen Vlaamse bibliotheek wereldwijd informatie op te vragen.

Mevrouw Mieke Van Hecke betreurt de huidige versnippering van middelen en kennis doordat de provincies onafhankelijk van elkaar hun eigen gedecentraliseerde catalogussysteem ontwikkelen. Er zullen heel wat bijkomende inspanningen moeten worden geleverd om de apart ontwikkelde systemen met elkaar compatibel te maken. Het is de taak van de overheid om deze versnippering te voorkomen. Een centrale coördinatie van deze netwerken en diensten voor informatietechnologie moet worden gerealiseerd via het BIBNET-initiatief van de Vlaamse overheid. Het conceptenrapport CRIB pleit trouwens onomwonden voor het invoeren van één systeem van catalogisering.

– Samenwerking inzake collectievorming

De heer Emiel Verrijken meent dat bij de collectievorming van de bibliotheken onderling overleg onontbeerlijk is. In het centrum van Antwerpen bijvoorbeeld zijn zeer dure kunstboeken raadpleegbaar in verschillende bibliotheken die op loopafstand van elkaar zijn gelegen. Dit is een verkwisting van middelen. Meer overleg bij de collectievorming moet ertoe leiden dat men de bibliotheekbezoeker met dezelfde middelen een veel rijker aanbod biedt. Hij merkt ook op dat in de uitleenbibliotheek van Antwerpen boeken aanwezig zijn over Cuba, met propaganda voor het communisme en tegen de Verenigde Staten. Volgens hem moet in

dergelijke gevallen de aankoopdienst ervoor zorgen dat de lezer die hierin is geïnteresseerd, toch een objectief beeld kan krijgen van de beschreven situatie.

– Categorisering van bibliotheken

De heer Herman Lauwers meent dat er tussen de POB's en de COB's een tussencategorie moet worden gecreëerd naar analogie met de Culturele Centra. Bovendien moet de mogelijkheid worden ingebouwd dat bepaalde POB's niet alle evoluties inzake informatietechnologie of collectievorming volgen, in het kader van een afgesproken taakverdeling tussen deze POB's. Op bovenlokaal vlak moet ook de mogelijkheid van een zekere specialisatie worden ingebouwd.

Mevrouw Gracienne Van Nieuwenborgh sluit zich hierbij aan. Ze voegt eraan toe dat via dit systeem de betoelaging van bibliotheken kan worden gedynameerd door ze te koppelen aan o.a. het aantal inschrijvingen, uitleningen en andere geleverde prestaties. Op deze wijze kunnen bibliotheken die een centrumfunctie vervullen, hiervoor ook worden gehonoreerd.

– Privaatrechtelijke Openbare Bibliotheken

De heren Herman Lauwers, Jos Stassen en Marino Keulen erkennen de verdiensten van de privaatrechtelijke bibliotheken die in het verleden een enorme bijdrage hebben geleverd aan de culturele ontwikkeling van Vlaanderen. Zij vrezen echter dat zij het zeer moeilijk zullen hebben om te voldoen aan de steeds toenemende kwaliteitseisen inzake collectievorming en informatietechnologie. Het zou onaanvaardbaar zijn dat de criteria waaraan bibliotheken moeten voldoen, zouden worden afgezwakt om de privaatrechtelijke bibliotheken kunstmatig in leven te houden.

De heren Herman Lauwers en Marino Keulen zien echter wel mogelijkheden voor deze bibliotheken indien zij zich specialiseren en zodoende aanvullend kunnen functioneren t.o.v. de andere bibliotheken.

Mevrouw Gracienne Van Nieuwenborgh vreest dat het naast elkaar bestaan van private en openbare bibliotheken leidt tot een versnippering van middelen. Er moeten normen worden vastgelegd waarvan alle bibliotheken moeten voldoen. Wie niet aan

de normen voldoet en toch wil blijven bestaan, kan dit alleen via eigen middelen.

Mevrouw Mieke Van Hecke meent dat de privaatrechtelijke bibliotheken die vandaag nog bestaan zich steeds hebben ingeschreven in de dynamiek en het juridisch kader van het bibliotheekdecreet. Dit zal in de toekomst niet anders zijn. Het is aan de overheid om in een nieuw bibliotheekdecreet het kader te scheppen waarbinnen de bibliotheken zich toekomstgericht kunnen ontwikkelen. De bibliotheken die aan de gestelde eisen voldoen kunnen hiervoor op de nodige subsidies rekenen. Het is echter verkeerd, en zeker niet de taak van het parlement, om vooraf te stellen welke bibliotheken hier al dan niet zullen in slagen.

– Het aandeel van de provincies en gemeenten in de organisatie en de financiering van bibliotheken

Mevrouw Mieke Van Hecke meent dat het decreet van 19 juni 1978 betreffende het Nederlandstalige bibliotheekwerk te weinig beleidsruimte overlaat aan de provincies en de gemeenten. Hun rol wordt beperkt tot het naleven van allerlei voorschriften die in het decreet zijn opgenomen. De provincies wensen een grotere inhoudelijke invulling van het eigen beleidsniveau. De gemeenten van hun kant wensen duidelijkheid over de financiering en staan zeer afkerig tegenover het doorschuiven van de kosten die verbonden zijn aan beslissingen van de Vlaamse gemeenschap, naar de gemeenten.

Volgens de heer Herman Lauwers is de nagestreefde vernieuwing in de bibliotheeksector niet te realiseren binnen het huidige budget. Er moet dus gestreefd worden naar een verruiming ervan. In dit kader meent hij dat de provincies moeten aangespoord worden om een grotere financiële bijdrage te leveren. Het is immers niet te verantwoorden dat hun aandeel gemiddeld lager ligt dan wat de gebruikers bijdragen. Eventueel kan een verhoogde bijdrage worden gekoppeld aan het toewijzen van specifieke opdrachten.

Mevrouw Gracienne Van Nieuwenborgh en mevrouw Mieke Van Hecke stellen dat in het verleden de financiële engagementen door de Vlaamse overheid niet ten volle werden gehonoreerd. De provincies op hun beurt vulden de beloofde subsidies aan de gemeenten slechts gedeeltelijk in. Dit is een werkwijze die in de toekomst moet worden vermeden. Er moeten haalbare afspraken worden gemaakt die dan ook ten volle worden nageleefd. In-

dien dit niet het geval is, bestaat het gevaar dat de lokale bibliotheken gaan besnoeien in de collectievorming. Dat zou bijzonder spijtig zijn.

– **Al dan niet kosteloze uitlening van boeken en audiovisuele middelen**

De heer Herman Lauwers twijfelt eraan of het principe van de kosteloze uitlening onveranderd moet worden gehandhaafd. Het blijkt dat de jeugd bereid is vrij veel geld te betalen voor bijvoorbeeld een bioscoopbezoek en het uitlenen van video's in videotheken. Hij meent dan ook dat zeker een kleine bijdrage kan worden gevraagd voor het uitlenen van audiovisuele middelen in bibliotheken. Het argument dat dit zo drempelverhogend zou werken dat een deel van de jeugd hierdoor wordt afgeschrikt is ongegrond. Het blijkt immers dat dure videotheken niet enkel door kapitaalcrachtige jeugd, maar ook door minder gegoeden worden bezocht. De aantrekkingskracht van deze videotheken ligt voornamelijk in hun zeer ruime aanbod, terwijl de hogere prijs blijkbaar niemand afschrikt. Indien de bibliotheken erin slagen om, mits het vragen van een beperkte vergoeding, hun aanbod aanzienlijk te verruimen, zal hun aantrekkingskracht vergroten. Dit is drempelverlagend en hierdoor bevorderend voor de leescultuur.

Concreet pleit de heer Herman Lauwers voor het behouden van de kosteloze uitlening van boeken. Het uitlenen van audiovisuele middelen, het gebruik van internet, het nemen van kopieën of het herstellen van beschadigde materialen hoeft echter niet kosteloos te zijn.

De heer Emiel Verrijken meent dat bibliotheken volledig kosteloos moeten blijven voor kinderen, conform een Unesco-richtlijn terzake. Voor oudere mensen pleit hij voor het behouden van kosteloze uitlening van boeken. Zij zijn immers minder kapitaalcrachtig, maar een bibliotheekbezoek vervult vaak een belangrijke sociale functie. Hij betreurt dan ook dat bibliotheken niet meer open zijn op zondagmorgen. Spreker wijst er ook op dat bijvoorbeeld kunstboeken veel meer kosten dan video's, waarbij de vraag kan worden gesteld waarom voor deze laatste dan wél een leenvergoeding zou worden gevraagd, en niet voor boeken.

De heer Jos Stassen verwijst naar het nummer van Test-Aankoop Magazine nr. 415 van november 1998. Onder de titel "Hip hip hip voor de bib" verscheen een tevredenheidsonderzoek over de Vlaamse bibliotheken. Hieruit blijkt ongeveer

27 % van de bevolking zich actief tot de bibliotheken richt en bovendien ook zeer tevreden is over de service die door hen wordt geboden. De tevredenheid is het grootst bij de jongste en de oudste leeftijdscategorie en verloopt omgekeerd evenredig met de scholingsgraad. Binnen de grenzen van het bestaande decreet kan dus zeer degelijk werk worden geleverd. Hij meent dat het afstappen van het principe van de kosteloosheid zowel de tevredenheid als de participatie negatief beïnvloeden. Het is dus nodig om hierin zeer omzichtig te werk te gaan. Eventueel moet nauwkeurig worden afgewogen waarvoor men dan niet welk bedrag mag aanrekenen. In elk geval moeten de basisdiensten zoals het uitlenen van boeken gratis blijven. Voor bepaalde prestaties kan eventueel een vergoeding worden ingevoerd.

Mevrouw Gracienne Van Nieuwenborgh meent dat het uitlenen van boeken volledig kosteloos moet blijven. Voor het uitlenen en gebruiken van audiovisuele middelen kan een kleine vergoeding worden aangerekend. Zij wijst erop dat het kosteloos uitlenen van boeken de basis vormt van het succes van de bibliotheken. Bibliotheken vervullen ook meer en meer een sociale functie als ontmoetingsplaats voor mensen die in de lezerszaal naslagwerken komen raadplegen of gewoon de krant lezen. De sociaal-culturele functie van een bibliotheek krijgt in deze zin een nieuwe aanvullende dimensie.

De heer Marino Keulen vindt de discussie over het kosteloos uitlenen enigszins overtrokken. Bibliotheken kosten geld. Het is enkel de vraag waar het geld vandaan moet komen. Hierbij is het inderdaad zinvol dat wordt bestudeerd welke bedragen kunnen worden gevraagd zonder dat hierbij aan de fundamentele culturele taak van een bibliotheek wordt geraakt én zonder dat het aantal inschrijvingen en uitleningen drastisch terugloopt. Dit vergt waarschijnlijk verder onderzoek.

– **Al dan niet heffen van een leenrecht**

Mevrouw Mieke Van Hecke wil het kosteloos ter beschikking stellen van boeken niet ter discussie te stellen. Het is echter nuttig om na te denken over de basisdienstverlening die door de gemeenschap gratis moet worden aangeboden, en de extra diensten waarvoor een te bepalen vergoeding kan worden aangerekend. Het kosteloos ter beschikking stellen van boeken kan echter niet worden losgekoppeld van de discussie over het leenrecht, wat dan weer een federale materie is.

De discussie over het leenrecht is voor mevrouw Kathy Lindekens van essentieel belang. Het is immers passend dat een kunstenaar een billijke vergoeding ontvangt voor het ter beschikking stellen van zijn kunstwerk. Zij erkent dat het statuut van de schrijver een federale materie is, maar toch kan de Vlaamse overheid in de uitvoering van deze wetgeving maatregelen nemen ten gunste van de auteurs. De bibliotheken verzetten zich tegen het toekennen van het leenrecht omdat zij menen dat het uitlenen van boeken voor de lezer duurder zal worden. Dit hoeft echter niet noodzakelijk. De overheid kan de auteurs een billijke vergoeding geven zonder dit in het uitlenen van boeken te verrekenen. Dit zijn twee aparte discussies. Zij wijst er verder op dat de belangen van auteurs en bibliotheken voor een stuk in elkaars verlengde liggen. Zonder goede boeken is er geen interesse voor bibliotheken. Anderzijds is een bibliotheek een prima plaats voor de promotie van boeken en auteurs. Activiteiten als de Jeugdboekenweek en contacten met schrijvers zorgen voor een flinke interesse voor de literatuur en werken drempelverlagend. Het is de taak van de overheid om een systeem uit te werken dat de auteurs een billijke vergoeding waarborgt en anderzijds de lage drempel van de bibliotheken behoudt.

Mevrouw Gracienne Van Nieuwenborgh vraagt om de in het buitenland gehanteerde systemen te bestuderen. In Nederland wordt het leenrecht door verrekenend aan de lezer, terwijl in de andere landen een centrale inning van deze heffing wordt voorgestaan.

De minister erkent dat het schrijven van een boek een intellectuele act is die moet worden gehonoreerd. Dit gebeurt gedeeltelijk bij de onderhandelingen die het uitgeven van een boek voorafgaan. In theorie kan in dit stadium reeds worden ingegrepen door de uitgever te verplichten aan de auteur een groter honorarium te geven. Zonder twijfel zal deze keuze tot gevolg hebben dat dit zal worden door verrekenend in de verkoopprijs van het boek, waardoor de boekenmarkt kan ineensorten. Deze optie wordt derhalve niet overwogen.

Het algemene idee om een bijdrage te leveren voor de intellectuele arbeid van de auteur, lijkt de minister echter een goede invalshoek. De minister verwijst in dit verband naar het zeer recente voorstellen van de federale overheid om het leenrecht effectief in te voeren, via een uitvoeringsbesluit op de wet van 30 juni 1994 betreffende het auteursrecht en de naburige rechten. De federale overheid is echter verplicht om hierover het advies in te winnen van o.a. de Vlaamse overheid. Samen met de

federale overheid kan dan worden nagedacht over de precieze modaliteiten waaronder dit leenrecht kan worden ingevoerd.

De commissieleden dringen erop aan dat in elk geval naar een oplossing wordt gezocht in overleg met alle betrokken actoren in de Vlaamse Gemeenschap.

– Al dan niet kosteloze inschrijving in de bibliotheken

De heer Herman Lauwers meent dat eventueel voor inschrijvingen in bibliotheken een bijdrage kan worden gevraagd. Andere leden menen dat dit het bibliotheekbezoek ernstig kan afremmen.

De minister wijst erop dat momenteel reeds 33 % van de bibliotheken een inschrijvingsbedrag verrekenen aan de bibliotheekgebruiker. Er blijkt geen negatief verband te bestaan tussen het vragen van een inschrijvingsgeld en het aantal inschrijvingen. Bovendien is het inschrijvingsbedrag geplafonneerd op 300 frank en geldt een vrijstelling tot 14 jaar. Indien alle bibliotheken 300 frank inschrijvingsgeld zouden vragen, betekent dit een totaal bedrag van 350 miljoen frank. Dit is een aanzienlijk bedrag dat nuttig kan worden aangewend ten gunste van de bibliotheeksector en de auteurs. In het nieuwe bibliotheekdecreet, aldus de minister, moet een of andere keuze worden vastgelegd.

Mevrouw Gracienne Van Nieuwenborgh bepleit het kosteloos houden van zowel het lidmaatschap van de bibliotheek als het uitlenen van boeken. Eens men van dit principe is afgestapt dreigt men immers terecht te komen in een steeds stijgende spiraal van vergoedingen die aan de lezer worden aangerekend. Dit zal uiteindelijk ten koste gaan van het bibliotheekbezoek en van de leescultuur.

De minister merkt op dat ook de consument van cultuurgoederen zich bewust moet zijn van de kostprijs ervan. Dit geldt niet alleen voor de leescultuur maar ook voor een theater- en museumbezoek.

Op de vraag van mevrouw Kathy Lindekens of dit geldt voor alle leeftijdscategorieën antwoordt de minister dat het bibliotheekgebruik beneden de 14 jaar alleszins gratis is. De eventuele uitbreiding ervan kan worden overwogen. Momenteel is dit probleem echter niet aan de orde. Eerst moet een principiële keuze worden gemaakt inzake het leenrecht en de inschrijvingsvergoeding. Nadien kun-

nen sleutels worden ingebouwd om nog af te bakenen categorieën hiervan vrij te stellen.

– **Behouden van een fijnmazig net van bibliotheken**

De heer Joachim Coens benadrukt dat het noodzakelijk is het dichte netwerk van de POB's te behouden. In een volgende fase kan men zelfs denken aan het uitbreiden van het netwerk van geïnformatiseerde informatie via postkantoren en gemeentehuizen.

Mevrouw Gracienne Van Nieuwenborgh sluit zich hierbij aan. Zij vraagt ook dat het bestaande systeem van uitleenposten en filialen ook verder financieel zou worden gehonoreerd.

De heer Marino Keulen wijst erop dat nog een aantal gemeenten niet over een bibliotheek beschikken. Deze gemeenten moeten worden aangespoord om zo snel mogelijk hun verplichting terzake na te komen.

III. Stemming

Het voorstel van resolutie betreffende de evaluatie van het bibliotheekdecreet van 19 juni 1978 en betreffende de krachtlijnen voor een herziening van de regelgeving van het openbaar bibliotheekwezen in Vlaanderen, wordt aangenomen met 9 stemmen bij 1 onthouding.

De verslaggever,

Jos STASSEN

De voorzitter,

Louis BRIL

BIJLAGEN

**Gedachtewisseling van 15 oktober 1998 met de bibliotheeksector,
betreffende de evaluatie van het decreet van 19 juni 1978
betreffende het Nederlandstalige openbare bibliotheekwerk**

Mevrouw Hilde Plas

Stafmedewerkster Vereniging van Vlaamse Provincies

Mevrouw Rita Van De Wiele

Voorzitter Sectie Openbare Bibliotheken

Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek- archief en documentatiewezenen (VVBAD)

Mevrouw Relinde Raeymakers

Samenwerkingsverband COB

Hoofdstedelijke Openbare Bibliotheek Brussel

De heer Frans Heymans,

Directeur-bibliothecaris

Ex-voorzitter Hoge Raad Openbare Bibliotheken,

lid Commissie Openbare bibliotheken van

de Raad voor Volksontwikkeling en Cultuurspreiding

Mevrouw Marijke Pruyt

Vlaamse Vereniging voor Steden en Gemeenten

Mevrouw Martine Vandermaes

Astrid Bibliotheek

Privaatrechtelijke bibliotheken

De voorzitter : Dames en heren, aan de orde is de gedachtewisseling met de bibliotheeksector betreffende de evaluatie van het decreet van 19 juni 1978 betreffende het Nederlandstalige openbare bibliotheekwerk.

Mevrouw Plas heeft het woord.

Mevrouw Hilde Plas : Ik vind dat het huidige bibliotheekdecreet duidelijke verdiensten heeft, maar niet meer bruikbaar en werkbaar is.

Dit decreet heeft heel wat verdiensten. Het decreet van 1978 is onmiskenbaar een stimulans geweest voor de uitbouw van het bibliotheekwezen. Op lokaal niveau zijn er meer bibliotheken en meer lezers. Dat was ook een van de grote doelstellingen van het decreet. Elk gemeentelijk bestuur heeft de plicht een openbare bibliotheek als culturele voorziening te hebben, alhoewel sommigen daar toch nog niet aan voldoen. Het bibliotheekwezen is kwalitatief en kwantitatief uitgebouwd. Met kwantitatief bedoelen we de collectievorming en het lezersbestand en onder kwalitatief verstaan we het personeelsbestand, de scholingsgraad van het personeel en de infrastructuur. Dat zijn sterkten, maar het lijstje met zwakke plekken is helaas wat langer.

Een van de kenmerken van het huidig decreet is de bureaucratie die zich bijvoorbeeld uit in de omschrijvingen. Ik illustreer dit aan de hand van de voorbijgestreefde kwantitatieve eisen die worden gesteld aan de lokale bibliotheken. De lengte van het lint van de schrijfmachine kan worden gecontroleerd, maar niet of er toner in het kopieerapparaat gaat. Dit is niet meer hedendaags. De werkwijze staat haaks op de hedendaagse bestuursmodellen waarin grote begrippen als autonomie, responsabilisering, klantvriendelijkheid en overheidsmanagement hoog in het vaandel staan en door alle bestuursniveaus worden onderschreven.

Een tweede lacune is de rol van de openbare bibliotheek als deuropener naar de moderne informatiemaatschappij. Volgens het huidige decreet kan een openbare bibliotheek die rol niet vervullen. De taak van de bibliotheek bestaat erin om alle mogelijke informatie die in onze maatschappij voorhanden is via de geëigende wegen, ook de elektronische media, ter beschikking te stellen. Wat de opdracht en het management betreft zijn de bibliotheken hierop niet voorzien. Er is te weinig aandacht voor de taakverdeling en -afstemming tussen het Vlaams, provinciaal en gemeentelijk beleidsniveau. We geloven dat ieder niveau de opdracht

heeft om het bibliotheekwezen te ondersteunen. Bovendien heeft elk niveau een specifieke taak.

De aanzet tot samenwerking op plaatselijk niveau of andere bestuurlijke inspanningen op bovenlokaal niveau die het bibliotheekwezen ten goede kunnen komen, worden via dit decreet niet gehonoreerd. Met aanzet tot samenwerking op plaatselijk niveau bedoel ik bijvoorbeeld dat een aantal kleinere gemeenten, die te klein zijn om elk afzonderlijk een bibliotheek te hebben met alle hedendaagse mogelijkheden, samen een openbare bibliotheek kunnen uitbouwen.

De verplichting die de Vlaamse overheid oplegt aan een andere overheid om in belangrijke mate bij te dragen tot de subsidiëring van de uitbouw van het bibliotheekwezen is tegenstrijdig met de hedendaagse onderschreven stelling dat men de autonomie van democratisch verkozen besturen ten volle moet respecteren. Die verplichting weegt ook zwaar door in provinciale begrotingen. Provinciale overheden worden door de lokale overheden op het matje geroepen omdat ze niet voor 100 procent aan de subsidiëring tegemoetkomen. De Vlaamse overheid onttrekt zich aan die verantwoordelijkheid door een programmadecreet te installeren. Dat creëert ook een juridische onduidelijkheid voor de lokale besturen.

Het huidige decreet bevat ook geen hedendaagse visie op de taken die voortvloeien uit de aard van een bestuur. Ieder bestuurlijk niveau heeft intrinsieke taken. Voor de provincies gaat het daarbij over regionale streekgebonden ondersteuning zoals bijvoorbeeld het bevorderen en coördineren van het samenwerkingsverbanden, het organiseren en coördineren van interbibliothecair leenverkeer of collectieafstemming voor bijzondere doelgroepen, ondersteuning van promotie en publiekgerichte functies.

Ik maak een samenvatting van de evaluatie van het huidige decreet. Het decreet heeft grote verdiensten, maar het is niet meer adequaat noch bruikbaar. Om aan de hedendaagse noden te kunnen beantwoorden is een grondige actualisering nodig. Provinciebesturen zijn als financiers en als streekbestuur betrokken partij in deze actualisering, en dat wensen ze ook.

Een herdefiniëring van het wettelijk kader is dringend, even dringend als een herdefiniëring van de opdrachten van de partners die samen het bibliotheekbeleid maken. We willen m.a.w. snel een

nieuw bibliotheekdecreet. We vernemen dat dit nieuwe decreet er tijdens deze zittingsperiode niet meer komt. We stellen dat indien er op relatief korte termijn geen nieuw decreet komt, het zinvol is om een bijsturing van het huidige decreet te overwegen.

De voorzitter : Mevrouw Plas, u ziet dat de commissie voor Cultuur een bijzondere aandacht heeft voor de Vlaamse provincies, aangezien u als eerste aan het woord komt.

Ik wil een bedenking maken bij uw uiteenzetting. We stellen vast de Vlaamse Vereniging van Provincies de verdediging van de provincies ter harte neemt. Dat is misschien vanzelfsprekend, maar ik denk aan Brussel. De provincie is een intermediair niveau tussen het lokale en het Vlaamse niveau. Bij dit decreet wordt het intermediair niveau verdedigd, maar Brussel wordt vergeten. Ik heb al verscheidene malen contact gehad met de Vlaamse Vereniging van Provincies. Het intermediaire niveau in het Vlaams gemeenschapsbeleid, naast de vijf provincies, betreft ook de Vlaamse Gemeenschapscommissie in Brussel, en dat wordt telkens weer vergeten.

In de volgende uiteenzettingen komt dat misschien aan bod, maar ik wil dit toch benadrukken.

Mevrouw Hilde Plas : Mijnheer de voorzitter, ik deel uw bezorgdheid, maar ik heb geen mandaat om namens de Vlaamse Gemeenschapscommissie te spreken. Op dit ogenblik is er ook geen regeling of afspraak die me dat recht geeft. Ik ben verplicht om me bescheiden op te stellen, en alleen namens de vijf provincies te spreken.

De voorzitter : Mevrouw Van Hecke heeft het woord.

Mevrouw Mieke Van Hecke : Ik wil mevrouw Plas bedanken voor de analyse van de verdiensten en de lacunes van het decreet. Ik denk dat de provincies vandaag inderdaad inzake subsidiëring van het bibliotheekwezen weinig accenten kunnen leggen. Ik hoopte in uw uiteenzetting een taakbeschrijving voor de provincie te horen, in die zin dat ze die zelf zouden invullen. We kunnen dit vandaag nog niet, vermits het ons aan de mogelijkheid ontbreekt, tenzij het uit een ander budget komt. Wat is de rol van de provincies ? U zegt dat elk niveau zijn taak heeft. De taak van het lokaal niveau en van het Vlaams niveau is me duidelijk. Wat ziet u als vertegenwoordiger van de Vlaamse provincies als taak van de provincies ?

De voorzitter : De heer Keulen heeft het woord.

De heer Marino Keulen : In dit decreet is uw functie vooral lapidair. U voorziet in een aantal zaken zoals verwarming, elektriciteit en verzorging van de collectie en van het administratief personeel. Hoe is die verdeling destijds gemaakt ? Dat is me een raadsel. De toelage van 60 percent voor verwarming, elektriciteit en verzorging van de collectie zal in de praktijk wel de facto een stuk lager liggen. Hebt u daar cijfers van ? En wat Brussel betreft : de gemeente betaalt een deel en u moet blijkbaar de rest van het gat vullen.

De voorzitter : De heer Coens heeft het woord.

De heer Joachim Coens : Bovenlokaal zijn er ook behoeften. Tussen het bovenlokale, de provincies en het publiek kan er ook nog een stap zitten. Is het voor u evident dat bovenlokaal gelijk is aan provinciaal ?

De voorzitter : Mevrouw Van Nieuwenborgh heeft het woord.

Mevrouw Gracienne Van Nieuwenborgh : De subsidiëring ligt nu vast. U ziet een andere beleidsinvulling. Die subsidiëring is voor de gemeenten en steden en voor de bibliotheken van primordiaal belang. Op die pijler kon worden gesteund. Het onderhoud en het administratief begeleidend personeel zijn belangrijke factoren in de werking van een bibliotheek. De jongste jaren zijn sommige provincies, om niet te zeggen allemaal, eenzijdig beginnen knabbelen aan dat subsidiëringsbedrag. Er werd arbitrair beslist dat het bedrag werd teruggeschroefd. Ik beschouw dit als contractbreuk. Hoe zit het met een verdere evolutie in dit decreet en het volgend decreet ?

De voorzitter : Mevrouw Plas heeft het woord.

Mevrouw Hilde Plas : De specifieke taak van het provinciale beleidsniveau vatten we samen als ondersteuning van het regionale. Regionaal kan bovenlokaal of provinciaal zijn.

De bibliotheken hebben een bibliotheektechnische ondersteuning nodig die bovenlokaal kan zijn. Ik denk aan de uitbouw van informatienetwerken en informaticasystemen. We leggen die taak bij de COB's. Voor de provincie zien we de controle van de werking en het bereik van de doelstellingen van de bestaande netwerken. De provincie heeft een waakfunctie die zich afspeelt binnen de klijntijnen van het Vlaams beleid. We willen dat ook niet loskoppelen. We hebben geen moeite met het feit dat

de Vlaamse overheid krijtlijnen trekt. Dit is een voorbeeld, en ik weet niet of u voldoening hebt met dit antwoord.

De voorzitter : Mevrouw Van Hecke heeft het woord.

Mevrouw Mieke Van Hecke : Betreffende informaticasystemen moet er vooral voor catalogi op Vlaams niveau een uniformisering komen. De regionale ondersteuning moet complementair zijn met toekomstig Vlaams centrum. Het is niet duidelijk wat de input kan zijn van het provinciaal niveau. Ik stel het provinciaal niveau niet in vraag. Die discussie wens ik niet voeren. Op het niveau van de bibliotheken zie ik wel een lokale samenwerking. Het provinciale niveau moet worden versterkt ten opzichte van het Vlaams niveau. De afstemming ervan in de huidige informaticamaatschappij is onlogisch. Ik vind de provincie te klein als schaal.

Mevrouw Hilde Plas : Ik kan een ander voorbeeld geven. De collectievorming en de afstemming op een bijzondere doelgroep, bijvoorbeeld migranten of gevangenen, moet worden afgewogen op beleidsniveau. Dat niveau moet beslissen welke doelgroep prioriteit heeft. De provincie kan een ruimer overzicht hebben dan het lokale niveau en de Vlaamse overheid een ernstig advies ter zake geven.

Bovenlokaal valt niet altijd samen met provinciaal. Er zijn samenwerkingsverbanden die spontaan groeien tussen gemeenten, waarbij geen vraag is naar een provinciale inbreng. Er zijn echter meer voorbeelden van gemeenten die wel ondersteuning vragen, omdat bovenlokale werking eigen werkmiddelen vraagt.

In verband met de subsidiëring van het plaatselijk niveau zeggen we niet dat dit moet worden afgeschaft. We willen als provincie onze steun blijven geven, maar we zouden wel liever een andere afspraak maken over de bestemming. Het ontwerp van decreet vermeldt dat de provincie een afgesproken bedrag blijft geven ter ondersteuning van het plaatselijke bibliotheekwezen. De Vlaamse overheid bepaalt hoe dit geld wordt gebruikt.

De provincie wil daarbinnen een eigen beleidsruimte. Een deel van het geld dat nu verplicht naar de POB's gaat willen we voor de eigen beleidsinvulling gebruiken, maar zo dat het nog steeds de lokale bibliotheken ten goede komt, en met name de service aan de plaatselijke gebruiker.

De voorzitter : Ik bedank mevrouw Plas voor haar uiteenzetting.

Mevrouw Van de Wiele heeft het woord.

Mevrouw Rita Van De Wiele : Mijnheer de voorzitter, dames en heren, ik dank de commissieleden voor deze uitnodiging. We zijn daar heel blij mee, want we hebben in het verleden al veel denkwerk verricht in verband met het decreet van 1978 en over hoe een nieuw decreet er zou moeten uitzien. Vandaag kunnen we dus een aantal zaken toelichten.

Mevrouw Plas heeft al aangehaald dat het decreet van 1978 verdienstelijk is geweest. Voor een stuk is dit decreet nu nog verdienstelijk. Dat wordt bewezen door het feit dat 25 percent van de Vlamingen gebruik maakt van de openbare bibliotheek. Er zijn weinig instellingen die zoveel gebruikers hebben. Toch is er een nieuw wettelijk kader nodig. Na 20 jaar zijn de tijden veranderd en zijn er nieuwe media, organisatietechnieken, opdrachten en doelgroepen opgedoken. Het enige waarover we het niet mee eens zijn met minister Martens is de remedie.

Het decreet van 1978 is een gehavend decreet. Het is aangetast door opeenvolgende crisisbesluiten en programmadecreten. Een aantal van de huidige problemen komen voort uit die aantastingen.

In de documenten die u hebt gekregen vindt u de weergave van een uitgebreide discussie tussen bibliothecarissen over de weg die het bibliotheekwezen moet inslaan en over de manier waarop het zich moet ontwikkelen om de nieuwe uitdagingen aan te kunnen. Het betreft zes thema's : normen, financiering, subsidiëring, schaalgrootte, netwerkvorming samen met samenwerking, en personeel.

In het decreet van 1978 legt men een reeks normen op voor de input. De nadelen van normen zijn dat ze mensen in een keurslijf dwingen, statisch zijn en dat ondergrenzen snel bovengrenzen worden. Normen hebben echter ook voordelen omdat ze borg staan voor kwaliteit. Men moet immers aan een bepaalde norm voldoen. Ze zijn ook een steun in moeilijke tijden, vormen een basis voor toelagen en zijn noodzakelijk voor een samenwerking. Zonder normen is er veel kans dat er zwakke schakels ontstaan die de dynamiek van het geheel erg kunnen ondermijnen.

We zijn dus voorstanders van meer gedifferentieerde normen die echter regelmatig aan een evaluatie worden onderworpen. Er zijn ook normen nodig

voor de output, met name de dienstverlening van de bibliotheken.

We merken als beroepsvereniging dikwijls dat de gemeenschap het bibliotheekwezen te duur vindt. De output op het vlak van cultuur, informatievoorziening, op maatschappelijk en economisch gebied weerlegt deze kritiek. Elke frank die men in het bibliotheekwezen investeert, levert honderdvoudig resultaat op.

In het decreet van 1978 was voorzien in een kostenverdeling tussen de drie betrokken overheden. Men ging er dus van uit dat het openbaar bibliotheekwerk een gedeelde verantwoordelijkheid is. Er was sprake van een gewaarborgde toelage. De crisisbesluiten en voornamelijk de programmadecreten hebben daar een nefaste invloed op gehad.

Een ander belangrijk principe is de kosteloosheid. Het gaat om een recht, ingeschreven in het decreet van 1978 en in het Internationaal Manifest voor Openbare Bibliotheken van de Unesco. In de ontwerpen van de voorbije maanden maakt men hier nergens meer gewag van.

De financieringsproblemen kunnen worden verholpen door een billijke verdeling tussen de verschillende niveaus. De laatste jaren wordt het lokale niveau steeds meer belast. Dit kan een negatieve invloed hebben op de kwaliteit. 'Als de Vlaamse overheid haar afspraken niet nakomt, dan moeten wij dat ook niet doen', is dikwijls de redenering. Lokale besturen moeten via waarborgen op lange en middellange termijn weten waar ze aan toe zijn.

Het budget moet aangepast zijn aan de behoeften. De uitgaven van het bibliotheekwerk liggen nu hoger dan in 1978. Ik verwijs hierbij naar de kosten voor de informatisering waarvoor de lokale besturen moesten instaan.

De cofinanciering biedt hiervoor een mogelijke oplossing. Ze werd voor het eerst toegepast in het Internetproject. Zowel de Vlaamse Gemeenschap en regering als de federale overheid hebben een duit in het zakje gedaan waardoor bibliotheken Internet gratis ter beschikking hebben. Ik leg er nogmaals de nadruk op dat ook in het nieuwe decreet de kosteloosheid ingeschreven moet blijven.

Een ander punt is de subsidiëring. In 1978 waren er aparte regelingen voor het personeel, de uitrusting, de werking, de gebouwen. Al die regelingen waren gebaseerd op facturen en dus op werkelijke uitgaven. Op die manier kan men niet aan kostenbeheersing doen. De subsidiëring hield wel rekening

met prestaties. Indien er meer werd uitgeleend, konden men meer personeel aannemen om de dienstverlening te verbeteren.

De aparte subsidieregelingen moeten worden afgeschaft. We zijn voorstander van een forfaitaire toelage. Het moet wel gaan om een behoorlijk bedrag zodat het bibliotheekwezen op een goede manier kan functioneren.

Wij hebben ook nagedacht over de drie niveaus van subsidiëring. Het eerste noemen wij de basis-toelage : het financiële pakket waar elke bibliotheek recht op heeft omdat het haar in staat moet stellen om te werken. Een tweede deel van de toelage zou kunnen worden gekoppeld aan de prestatie, aan de output van de bibliotheek. En een derde soort toelage zouden we willen voorbehouden aan projecten waarbij verschillende bibliotheken samenwerken of projecten waar bibliotheken aan deelnemen, maar dan wel opgezet door de Vlaamse Gemeenschap.

Het volgende punt dat ik wens te behandelen, is dat van de schaalgrootte. Bij het bekijken van het bibliotheekdecreet van 1978 zien we dat kleinschaligheid troef is. Elke gemeente heeft haar eigen bibliotheek die op eigen kleine, middelgrote of grote schaal werkt. In wezen blijken zij met elkaar weinig of niets te maken te hebben. Dit is geen goede zaak. Die beperkte schaalgrootte maakt dat er heel wat zaken niet efficiënt worden georganiseerd en aangepakt. Niet efficiënt betekent meteen ook : te duur.

Als remedie stellen we voor dat de plaatselijke bibliotheek als de beste formule zou worden beschouwd om de diensten die zijn bestemd voor het brede publiek, aan te bieden. Dit betekent dus dat elke gemeente over een eigen bibliotheekvoorziening moet kunnen beschikken. Voor de specifieke doelgroepen is het beter deze opdracht aan de speciale bibliotheken met een specifieke deskundigheid te geven, zoals nu reeds het geval is. Deze speciale bibliotheken dienen dan wel bijzonder nauw samen te werken met de openbare bibliotheken. Voor nog andere doelgroepen – de basiseducatie, de werklozen, de ouderen, enzovoort – is het evenwel niet evident dit door elke bibliotheek zelf te laten organiseren. Wat dat betreft, zien we meer heil in de oprichting van diensten die over de nodige know-how beschikken, die ze ter beschikking stellen van het geheel van het netwerk van openbare bibliotheken.

Voor het logistieke werk en de inhoudelijke ondersteuning van de bibliothecarissen mag de schaal

heel wat groter zijn. Nu wordt in elke bibliotheek afzonderlijk het wiel uitgevonden en ook elke dag opnieuw in elke bibliotheek aan het draaien gebracht. Dit zou veel beter op een grote schaal gebeuren. In dit verband ben ik zo vrij te verwijzen naar het Museumdecreet dat voorziet in een consultant. Een consultant is iemand met een specifieke, in de sector verworven deskundigheid, die ter beschikking wordt gesteld van het grotere geheel. Dit is mijns inziens een mogelijkheid die ook voor het nieuwe bibliotheekdecreet kan worden gevolgd.

Op grond van het decreet van 1978 zien we een losse verzameling afzonderlijke bibliotheken met hier en daar een dwarsverbinding naar de centrale openbare bibliotheek. Veel verder gaan de netwerken en de samenwerking niet. Anno 1998 is de vorming van een netwerk de enige manier om de kwaliteit ten voordele van alle Vlaamse burgers te verzekeren. De taken moeten worden verdeeld, er moet worden samengewerkt en de beschikbare kennis moet optimaal worden benut. Ik pleit ook voor een regionaal collectiebeleid om de aanwezigheid van een goede collectie per regio te verzekeren.

Ook vraag ik ook bijzondere aandacht voor een cel die onderzoek doet op het vlak van openbaar-bibliotheekwerk en die ook nieuwe ontwikkelingen opstart.

De personeelsproblematiek, mijn laatste punt, is een delicaat thema. Het decreet van 1978 maakte een onderscheid in de personeelsformatie van enerzijds de voltijdse en anderzijds de deeltijdse bibliotheken. Toen was de personeelsformatie nog enigszins afgestemd op de reële behoeften. Immers, naarmate een bibliotheek meer gebruikers telde, groeide ook de personeelsformatie. Die regeling werd afgeschaft. Er is dus niet langer een afstemming op grond van aantal, maar evenmin op grond van opleiding en van de functies waarin is voorzien. In 1978 werden in feite heel lage eisen gesteld voor het technisch personeel. Voor bibliotheekassistenten volstond middelbaar onderwijs en een akte van bekwaamheid. Voor bibliotheekbedienden volstond zelfs lager middelbaar onderwijs. Nochtans zijn dat precies de mensen die de gebruikers eerst treffen aan de balie en aan wie zij hun eerste vragen zullen stellen.

Als remedie stellen wij een opleiding voor die de kwalitatieve en kwantitatieve behoeften volgt. Informatisering is immers een vrij nieuw aspect waarmee de bibliothecarissen twintig jaar geleden helemaal niet te maken hadden, waarover zij in hun opleiding nagenoeg niets hoorden en die bovendien

hoe langer, hoe moeilijker te volgen blijkt. Daarvoor hebben we specifieke opleidingen nodig. Dit is vooral een verzuchting in de deeltijdse bibliotheken, en daarover werden reeds tal van schrijnende verhalen gepubliceerd.

Elke bibliotheek heeft ook nood aan ten minste één voltijdse bibliothecaris. Om de service op peil te kunnen houden, moeten we over beter opgeleid personeel kunnen beschikken. Ik pleit hier voor levenslang leren waarbij modulaire opleiding dus een absolute behoefte is.

De voorzitter : De heer Lauwers heeft het woord.

De heer Herman Lauwers : U hebt sterk de nadruk gelegd op de kosteloosheid waartegen naar alle waarschijnlijk niemand principieel gekant is. Maar wat bedoelt u precies met kosteloosheid ? Bedoelt u daarmee het jaarlidgeld ?

Het is ook een feit dat bibliotheken nu veel meer doen dan alleen maar boeken uitlenen. Geldt de kosteloosheid dan bijvoorbeeld ook voor het uitleenen van CD's en dergelijke en voor het verlenen van specifieke diensten ? Hoe groot is eigenlijk het aandeel van de eigen inkomsten van bibliotheken in hun totale budget ?

Financieren ook de nieuwe informatiedragers de klassieke kosteloze boekenlening ? Of is het omgekeerde waar, en volstaan de inkomsten van video's en cd's niet om de kosten te betalen ? Hoe verhouden de inkomsten van die nieuwe informatiedragers zich ten opzichte van het totale budget, en dekken die inkomsten de gemaakte kosten ? Voor welke doeleinden kunnen die inkomsten worden aangewend ?

De voorzitter : De heer Stassen heeft het woord.

De heer Jos Stassen : Mevrouw Van de Wiele stelde dat de investeringen in openbare bibliotheken honderdvoudig worden terugbetaald. In uw tekst hebt u het over de belastingen van de werknemers, over de bouwinvesteringen, boekenaankopen enzovoort. Wat bedoelt u eigenlijk met dat honderdvoudige ? En een meer pertinente vraag : moeten we met het bibliotheekwezen echt volgens de regels van de economische logica werken ? Moet de sector zich wel op economisch vlak 'bewijzen' ? Behoort het niet tot de maatschappelijke opdracht van de overheid om die sector uit te bouwen, zelfs als die geïnvesteerde gelden zich niet honderdvoudig laten terugverdienen ? Bewijst u de sector wel een dienst met uw uitspraak ? Persoonlijk denk ik van niet.

Ik wil me niet uitspreken over het al dan niet kosteloos maken van het lidmaatschap en de uitleening. Welke criteria moeten er in dat verband worden gehanteerd ? U stelde dat we een groep mensen zouden uitsluiten als we voor een bepaalde dienst een financiële bijdrage zouden vragen. Waarop steunt u zich ? Is dat een stelling of een axioma ?

Er wordt beweerd dat de openbare bibliotheek de sociale oprit van de informatiesnelweg is. Ik deel die mening. In uw tekst spreekt u over de navigator in het informatiewoud. Kunt u die abstracte omschrijving wat concreter maken ? Welk surplus kan een bibliotheek aanbieden ? En hoe moet dat worden geformuleerd in het decreet ?

De voorzitter : De heer Coens heeft het woord.

De heer Joachim Coens : Het is me niet duidelijk wat u bedoelt met uw uiteenzetting over schaalvergroting. Het gaat over cultuurspreiding, bereikbaarheid, enzovoort. Het decreet van 1978 leidde ertoe dat het aantal bibliotheken daalde van 1350 naar 319. Vindt u dat er nog minder bibliotheken moeten komen ?

De voorzitter : De heer Keulen heeft het woord.

De heer Marino Keulen : Heeft het bestaan van het internet de discussie over de schaalvergroting niet overbodig gemaakt ? Vanuit mijn gemeente Lanaken kan ik via Internet de bibliotheek van het American Congress raadplegen. Verder denk ik dat de schoolgaande jeugd van min-veertienjarigen en de senioren de trouwe bezoekers van de bibliotheken zijn. De middengroepen zijn slechts marginaal aanwezig. Kunnen we die middengroepen niet helpen de weg naar de bibliotheek terug te vinden ?

De voorzitter : De heer Verrijken heeft het woord.

De heer Emiel Verrijken : In de gemeenteraad hebben we nogal lang gediscussieerd over de beslissing van het college van burgemeester en schepenen om het bibliotheekbezoek betalend te maken voor iedereen, met uitzondering van de min-achttienjarigen. Aan dat laatste had de stad weinig verdienste, want dat is een richtlijn van de Unesco. Welk standpunt zou uw vereniging innemen over deze maatregel met niet onaanzienlijke gevolgen ? Een meerderheid van jongeren en ouderen die het niet breed hebben, moeten nu een relatief belangrijke financiële bijdrage betalen.

Er zijn ook gespecialiseerde openbare bibliotheken, zoals de kunsthistorische bibliotheek van het Rubenianum in Antwerpen. Die bibliotheek is in

principe openbaar, maar is eigenlijk weinig toegankelijk. Dat lijkt me niet in de lijn te liggen van de rol van de bibliotheken. Er zijn ook nog de bibliotheek van het Museum voor schone kunsten te Antwerpen en de bibliotheek van het Muhka. Wat is uw standpunt over deze semi-officiële openbare bibliotheken ?

Persoonlijk heb ik opgemerkt dat in de uitleenbibliotheek van Antwerpen soms politiek gekleurde boeken aanwezig zijn, naast algemene boeken over bijvoorbeeld geografie, economie, reisverhalen, enzovoort. Het betreft bijvoorbeeld Agitprop-boeken over Cuba, in het Frans, Engels en het Nederlands, door de ambassade van Cuba zelf geleverd. Van de Verenigde Staten wordt hierin een heel verkeerd beeld gegeven.

De voorzitter : Deze vragen moeten niet worden gesteld aan mevrouw Van De Wiele. Ze moeten aan bod komen in de inhoudelijke evaluatie van het bibliotheekdecreet door de commissie zelf.

Mevrouw Rita Van De Wiele : Er werd gevraagd of de kosteloosheid is gebaseerd op een stelling of een axioma. Dezelfde vraag geldt voor alle erkende mensenrechten. Ze zijn vooral gebaseerd op een gevoel van solidariteit, respect voor mensen en mogelijkheden geven aan burgers. Doordat ze vanuit een bepaalde overtuiging ontstaan, zijn ze heel moeilijk te bewijzen. Ik kan dan ook geen bewijs leveren.

De voorzitter : De heer Stassen heeft het woord.

De heer Jos Stassen : Wat is de toestand in vergelijkbare landen, bijvoorbeeld in Scandinavië, Nederland en Duitsland ?

Mevrouw Rita Van De Wiele : Kosteloosheid is in Scandinavië en Duitsland een recht waar niet aan wordt getornd. De overheid neemt de kosten op zich. Daar wordt zelfs niet over gediscussieerd als het over een leenvergoeding gaat. In Nederland is de situatie anders. Dat is het gevaar voor ons. Als de gebruiker moet betalen, is de volgende vraag hoeveel. Dat leidt ertoe dat de tarieven jaarlijks stijgen, zelfs in die mate dat bibliotheken aan de Nederlandse grens heel wat gebruikers van de overzijde op bezoek krijgen.

Betalen leidt dus tot een daling van het gebruik. Dat was ook het geval in Antwerpen toen het lidgeld van 0 frank tot 200 frank steeg. Een bijkomend probleem is dat verschillende gebruikers met één lidmaatschap werken. Men weet dan niet meer hoeveel leden er zijn. Dat leidt tot een vertekend

beeld van de werking. Maar daar zullen wel oplossingen voor bestaan.

Momenteel bedraagt het aandeel van de gebruikers 5 percent van de inkomsten. Het gaat niet alleen om gelden die worden betaald voor het lenen van materiaal, maar ook om lidgelden, geld voor het maken van fotokopieën, reserveringen en boetes.

Ik pleit dus voor een kosteloosheid van het lenen. Het lidgeld is bedoeld als een kleine vergoeding voor administratieve kosten.

In verband met internet pleitte de overheid voor een kosteloosheid. De afspraken met Belgacom en de enorme investeringen van de overheid om de kosten zo laag mogelijk te houden, zijn bedoeld vanuit de overweging dat gebruikers in de bibliotheek gratis gebruik moeten kunnen maken van internet.

Het decreet van 1978 leidde tot een vreemde toestand : boeken zijn gratis, maar voor audiovisueel materiaal moet een klein bedrag worden betaald. Hoe dat komt, weet ik niet. Ik vermoed dat men de besturen wilde aansporen meer audiovisuele media aan te bieden en dat het een soort van compromis was.

Ik ben overtuigd van het belang van de openbare bibliotheken, niet alleen omwille van de economische effecten, maar ook omwille van allerlei maatschappelijke effecten zoals cultuurspreiding, informatievoorziening en ondersteuning van het onderwijs.

De vraag over de navigator in het informatiewoud heeft te maken met informatieovervloed. Er werd daar al voldoende over geschreven. We verdrinken in die overvloed. De rol van de bibliotheken is het aanbod van boeken, muziek en tijdschriften te selecteren, ordenen en ontsluiten volgens de behoeften van de gebruikers. Op Internet bestaan inderdaad allerlei leuke zoekmachines, maar dat zijn machines die op basis van een aantal karakters en toegekende codes selecteren. Degene die die codes toekent, blijft echter onzichtbaar. Hetzelfde geldt voor de kwaliteit van de codes. Een openbare bibliotheek staat daarentegen garant voor openheid, objectiviteit en kwaliteit.

Webwijzer is een initiatief van de COB's. Het zit volledig op die lijn. Een aantal sites met interessante informatie worden geselecteerd en gestructureerd aangeboden. Dat initiatief komt van de COB's en wordt nu mee gedragen door de plaatse-

lijke bibliotheken. Het werd door Nederland overgenomen.

De heer Joachim Coens : U zegt dat de bibliotheek niet enkel informatie aanbiedt, maar ook een selectie doorvoert. Het is toch gevaarlijk om een deel van het Internet af te sluiten. De mensen die thuis een aansluiting hebben, beschikken dan over het volledige informatieaanbod terwijl mensen die de openbare bibliotheek bezoeken, slechts over een deel van dat aanbod zouden kunnen beschikken.

Mevrouw Rita Van de Wiele : Dit is een verkeerde voorstelling. De bezoekers van de bibliotheek kunnen kiezen tussen twee mogelijkheden. Ofwel vinden ze de webwijzer niet nodig en bezoeken ze vrij het Internet. Iedereen kan de instrumenten die in de bibliotheken staan naar eigen voorkeur en goeddunken gebruiken. Het materiaal is beschikbaar in elke bibliotheek. Voor degenen die vrezende te verdrinken in de informatiezee is er de webwijzer. We sluiten niets af, we bieden enkel een extra hulpmiddel aan.

De schaal is inderdaad te klein voor sommige activiteiten. Het zou veel beter zijn als meerdere bibliotheken samenwerken. Ik denk bijvoorbeeld aan de dienstverlening in de bejaardentehuizen. Moet elke plaatselijke bibliotheek voor het eigen werkgebied in een dergelijke dienstverlening voorzien? Zou het niet veel beter zijn dat een aantal bibliotheken uit een regio zo een dienst gemeenschappelijk organiseren? Ik ben van mening dat voor elke activiteit moet worden nagegaan wat de optimale schaal is. Ik blijf echter bij mijn standpunt dat de plaatselijke bibliotheek, eventueel aangevuld met uitleenfilialen of een bibliobus, de beste formule is voor dienstverlening aan de burgers. Het contact is er het meest rechtstreeks en de verbondenheid met het werkgebied is er het grootst. Voor het benaderen van andere groepen zou een andere schaal in de meeste gevallen beter zijn. Ik denk aan een samenwerking van vijf tot acht bibliotheken per provincie of regio. Het aantal hangt af van de activiteit en de dienst.

Wat de gebruikers betreft kan ik verzekeren dat ook de actieve bevolking gebruik maakt van onze diensten. De meesten zijn dertigers, veertigers of vijftigers en in mindere mate zestigers. De mensen die we moeilijker bereiken, zijn de senioren. Daar zijn diverse redenen voor, zoals de geringere leescultuur. We moeten meer inspanningen leveren om hen te bereiken. De schoolgaande jeugd bereiken we uiteraard makkelijk omdat de kinderen behoefte hebben aan onze diensten, maar ook omdat het

een traditie is om heel veel activiteiten te organiseren voor deze groep.

De voorzitter : Mevrouw Van de Wiele, bedankt voor uw uiteenzetting. We moeten dit debat stoppen, want er zijn nog vier sprekers. We hebben heel wat geleerd uit uw uiteenzetting en antwoorden. Ik neem aan dat we later nog met u zullen kunnen overleggen.

Mevrouw Raeymakers heeft het woord.

Mevrouw Relinde Raeymakers : Dames en heren, ik zal de knelpunten die we ondervinden bij het toepassen van het decreet toelichten, en ik zal een paar voorstellen formuleren. Ik sluit me uiteraard aan bij alle lovende woorden die zijn uitgesproken over het bibliotheekdecreet. Het heeft als verdienste dat het bibliotheekwezen in Vlaanderen een veel hoger niveau heeft bereikt dan vroeger. Twintig jaar geleden was het bibliotheekwerk immers zo goed als onbestaande. Toch zijn er enkele punten die we in de praktijk als moeilijk ervaren en waarvoor we een nieuwe regeling willen voorstellen.

Ik ben uitgenodigd als voorzitter van het samenwerkingsverband van de Centrale Openbare Bibliotheken, maar ik ben ook bibliothecaris in een Brusselse instelling. Ik zou daarom ook graag de problemen van het Brusselse openbare bibliotheekwerk toelichten. Ik zal het eerst hebben over de problemen bij het toepassen van het decreet.

In het decreet van juni 1978 wordt over het centrale openbare bibliotheekwerk bepaald dat de COB's samen met het Vlaams centrum voor de openbare bibliotheken moeten instaan voor de bovenlokale ondersteuning. Dit is de dienstverlening ten behoeve van de POB's in hun werkgebied. Eerst werd geopteerd voor 13 COB's, maar dit aantal werd verminderd tot 6. Zo kwam er een COB per provincie en een voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De namen van de COB's zijn opgesomd op de slide. De COB's kregen een driedelige opdracht toegewezen : centraliseren, adviseren en coördineren. Die opdracht werd in het algemeen als kunstmatig ervaren. In de dagelijkse praktijk realiseren we ons nauwelijks wanneer we bezig zijn met het uitvoeren van centraliserende, coördinerende of adviserende taken. Daarnaast is er een bepaling gekomen die POB's en COB's verplicht om samen te werken.

We hebben enkele bedenkingen bij het bibliotheekdecreet. Een eerste belangrijke bedenking op het vlak van de bovenlokale ondersteuning is dat het Vlaams Centrum voor Openbare Bibliotheken

nooit werd opgericht. Daardoor bleef het netwerk onvolledig, hoewel het nochtans onontbeerlijk was om samenhang tot stand te brengen in het bibliotheekwerk. We betreuren dat ten zeerste. Het is er ten dele de oorzaak van dat de centrale openbare bibliotheken niet ten volle hun rol hebben kunnen opnemen.

Daarnaast staat het takenpakket zoals het is beschreven in het decreet, haaks op de huidige behoeften. Er is dringend een actualisering van de opdracht nodig. In plaats van die opdracht op te splitsen in taken van centraliserende, coördinerende en adviserende aard, zouden we liever zien dat er een onderscheid wordt gemaakt tussen taken van het landelijk netwerk enerzijds, en taken van regionale aard anderzijds.

Ik verklaar me nader. De taken van de COB in het kader van het landelijk netwerk bevinden zich tussen enerzijds de Vlaamse Gemeenschap, op het niveau van het Vlaams Centrum voor Openbare Bibliotheken, en anderzijds de plaatselijke openbare bibliotheken. We fungeren dan als een soort van knooppunt. Voor de taken van regionale aard, die iedere COB voor de bibliotheken binnen het eigen werkgebied uitvoert, opereren de COB's eerder als een provinciaal steunpunt.

Bij de taken als provinciaal knooppunt heeft de COB een bijzondere relatie met de Vlaamse Gemeenschap. We zouden die relatie graag vastgelegd zien in convenants, waarbij wederzijdse afspraken worden gemaakt en waarvoor ook de vereiste middelen ter beschikking worden gesteld.

Voor de taken als provinciaal steunpunt vinden we dat er taakafspraken moeten worden gemaakt in convenants met de provincie. Mevrouw Plas, die hier de Vereniging van

Vlaamse Provincies vertegenwoordigt, somde zonet een aantal taken op waarvan ze vond dat ze weggelegd zijn voor een provinciale overheid. Ik heb daar bedenkingen bij. De provincie kan heel wat doen voor het openbare bibliotheekwezen en er moet een grote betrokkenheid zijn van het provinciebestuur bij het openbaar bibliotheekwezen.

Ik zou echter willen dat die betrokkenheid op de eerste plaats verloopt via de COB. Er is een behoefte om het netwerk heel duidelijk te structureren. Dat is heel belangrijk. Al te vaak gaan we met de zaken om op grond van toevalligheden en groeit alles spontaan. Dat maakt ook misstanden mogelijk. Het is belangrijk dat er in het begin directe betrokkenheid is van de provinciebesturen bij de

COB's. Dat betekent uiteraard niet dat de COB als enige alle taken uitvoert die de provincies zouden willen organiseren. Ook enkele POB's uit het werkgebied kunnen taken uitvoeren. Er moet echter wel een vaste structuur zijn voor de werking.

Een ander probleem is dat van de inrichtende overheid. De COB's ervaren dat zelf niet als een probleem, maar de Vlaamse Gemeenschap en de provincies wel. Slechts twee van de zes COB's hebben een werkgebied dat identiek is aan het grondgebied van de inrichtende overheid. Het gaat om de provinciale bibliotheek van Hasselt, die als COB bevoegd is voor heel Limburg, en de COB van de Vlaamse Gemeenschapscommissie in Brussel, waar ik werk. Die laatste heeft een opdracht voor het hele Brusselse Hoofdstedelijk Gewest, voor zover het over de Nederlandstalige werking gaat.

Het feit dat de vier andere bibliotheken gemeentelijk zijn, hoeft geen bezwaar te zijn. Het wordt vaak als moeilijk ervaren, maar dat kan gemakkelijk worden geregeld door middel van een convenant met een provinciebestuur.

Ten slotte zouden we het ook op prijs stellen als er een verplichte samenwerking tot stand zou komen tussen het Vlaams Centrum voor Openbare Bibliotheken, de COB's en de POB's. Het moet een samenspel zijn van onder naar boven en omgekeerd. Daarnaast zou het samenwerkingsverband dat ik hier vertegenwoordig en dat een vrijwillig initiatief is, kunnen worden ingepast in het toekomstig decreet. Het zou een eigen structuur kunnen krijgen en er zou een verplichte samenwerking kunnen komen tussen de COB's onderling. Het samenwerkingsverband zou kunnen worden ingebouwd in het Vlaams Centrum voor Openbare Bibliotheken. Wat we nog meer op prijs zouden stellen, is dat die samenwerking zou worden gehonoreerd met de nodige middelen.

In Brussel hebben we reeds problemen ervaren met de toepassing van het decreet. Immers, de toepassing van decreten in Brussel kan niet worden afgedwongen van de gemeentebesturen. De eerste instanties die wordt aangesproken om bibliotheken te organiseren zijn de gemeenten. In Brussel zijn de gemeenten institutioneel niet verplicht de decreten toe te passen. Het gebeurt dus zuiver op basis van goodwill.

Een tweede probleem is de 30 percent-regeling die specifiek voor Brussel werd opgenomen in het decreet. Het werkgebied van een bibliotheek is een belangrijke factor in de berekening en toepassing

van de normen en criteria. De personeelsformatie hangt af van het aantal inwoners. Ook de collecties worden erop berekend. In Brussel kunnen niet alle inwoners worden gerekend, dus heeft men 30 percent van het aantal inwoners vooropgesteld. Door de strikte toepassing daarvan heeft men niet altijd een passende bibliotheekvoorziening.

Een andere consequentie is dat de uitbouw van een bibliotheek met een grootstedelijke uitstraling niet mogelijk is omdat er in Brussel nooit een fusie van gemeenten werd doorgevoerd. Voorts stellen we vast dat er in Brussel bij sommige gemeentebesturen een geringe bereidheid is om het Vlaams decreet toe te passen. Waar het decreet wel vlot wordt toegepast, is er meestal een Vlaamse schepen aanwezig. De heer Vandebussche is schepen te Etterbeek, een van de eerste Brusselse gemeenten waar een erkende Nederlandstalige bibliotheek was.

De geringe bereidheid van de gemeenten om het decreet toe te passen heeft ook te maken met het feit dat ze ervaren dat de verplichtingen die het Vlaamse decreet stelt zwaarder zijn dan die van het Franstalige decreet. De Franse Gemeenschap is vrij armlastig is waardoor het met de uitvoering van het Franse bibliotheekdecreet lang niet zo ver staat als met die van het Vlaamse decreet. Er zijn dus ook niet zoveel erkende Franse bibliotheken. Bij de gemeentebesturen moet je niet aankomen met de vraag om een Vlaamse bibliotheek op te richten.

Ik geef een kort overzicht van de gemeenten die al een erkende openbare bibliotheek hebben. Naast de COB van de Vlaamse gemeenschapscommissie, zijn er op dit ogenblik zeven. Er blijven nog altijd twaalf gemeenten over zonder erkende, openbare bibliotheek. In twee gemeenten heeft de COB wel een afdeling : Sint-Gillis en Vorst. Het grote probleem was een betere toepassing van de 30-percent-maatregel. In een van de grootste Brusselse gemeenten, Ukkel, zien we nog een grote blanco vlek. Als we daar een bibliotheek willen oprichten op basis van de 30-percent-maatregel, wordt dat een bibliotheek voor 22.000 inwoners. Dat is normaal gezien een bibliotheek voor een kleine stad. Dit is dus totaal onhaalbaar. We stellen daarom voor om de 30-percent-maatregel voor de gemeenten soepel te hanteren. De VGC staat daar ook achter. De bibliotheek van de VGC moet een groter werkterrein krijgen, een hoofdstedelijke bibliotheek waardig. Als Brussel geen hoofdbibliotheek krijgt, ontbreekt er echt wel iets. U vindt verder in de map nog een aantal cijfers.

Momenteel werkt het kabinet van minister Martens aan de wijziging van een besluit van de Vlaamse Executieve van november 1991. Voor de plaatselijke openbare bibliotheken zou de minister van Cultuur, in overleg met de VGC, voortaan het aantal inwoners bepalen. We zouden die regeling graag behouden in het nieuwe decreet.

De voorzitter : Mevrouw Van Hecke heeft het woord.

Mevrouw Mieke Van Hecke : Een gemeente met minder dan 8.000 inwoners is niet verplicht een eigen bibliotheek op te richten. Als u het werkgebied wilt veranderen op basis van de 30-percentmaatregel en toch in elke gemeente een bibliotheek wilt, wat gebeurt er dan met die kleine gemeenten ?

Mevrouw Renilde Raeymakers : Daar bestaat een uitgebreide tekst over die samenwerking tussen de Brusselse bibliotheken mogelijk maakt. Dat zal dezelfde samenwerking zijn als in Vlaanderen.

De voorzitter : Ik dank mevrouw Renilde Raeymakers voor haar interessante uiteenzetting.

De heer Heymans, directeur-bibliothecaris, heeft het woord.

De heer Frans Heymans : Dames en heren, de wet van 1921 werd min of meer gebaseerd op het model van de negentiende-eeuwse volksbibliotheken. Deze hadden specifieke kenmerken. Zo lag het initiatief voornamelijk bij een massa kleinere privaatrechtelijke bibliotheken van allerlei strekking. Dit werkte de verzuiling in de hand. De overheid stuurde noch ondersteunde de werking. Erkenningsvoorwaarden bestonden nauwelijks. Als men niet veel vraagt, moet men natuurlijk ook weinig geven. Het gevolg was een massa kleinere bibliotheken met weinig maatschappelijke impact op cultureel, educatief en informatief vlak. Dit doet absoluut niets af aan de enorme en vrijwillige inzet van veel mensen.

Het decreet van 1978 verlegde het initiatief naar de overheden. De Vlaamse Gemeenschap, de provincies en vooral de gemeenten werden verplicht bibliotheken in te richten en/of te ondersteunen. Er kwamen gedetailleerde erkenningsvoorwaarden voor allerlei aspecten. Verder werd in een degelijke financiële ondersteuning voorzien.

In een recent artikel overliep ik de belangrijkste resultaten van dat decreet. Ik zal u een kopie bezorgen en me beperken tot een opsomming. Het

aantal erkende gemeentelijke bibliotheken daalde van 1.350 in 1977 naar 319 eind 1997. Een hoofdbibliotheek met een aantal filialen wordt als één eenheid beschouwd. Als men ook de uitleenposten en filialen meetelt komt men tot 930 vestigingen. Dat betekent dat ruim een derde van het aantal bibliotheken is verdwenen.

De zes centrale openbare bibliotheken werden hier reeds vernoemd. Dan is er het NCOB, later spraken van het VCOB, het Vlaams Centrum voor Openbare Bibliotheken. In het eerste uitvoeringsbesluit bij het decreet van 1978 stelde de Vlaamse Gemeenschap zichzelf tot doel dit centrum op te richten. Dit is het enige besluit dat tot nu toe niet werd uitgevoerd. Wat de organisatorische inbreng betreft – ik heb het dus niet over de financiële aspecten – was dit de enige verplichting die de Vlaamse Gemeenschap zichzelf oplegde. Helaas is dit centrum er dus nog steeds niet.

De verzuiling is vrijwel helemaal verdwenen uit het openbaar bibliotheekwezen. Op financieel vlak voorzag het decreet van 1978 in een degelijke ondersteuning, hoewel het een veel groter aandeel vanwege de Vlaamse Gemeenschap vooropstelde dan uiteindelijk werd gerealiseerd. Geleidelijk verlegde de Vlaamse Gemeenschap haar deel van de financiering steeds meer naar de gemeenten. Daarnet werd gevraagd wat de rechtstreekse inbreng is van de bibliotheekgebruiker. Thans komt het geld voor 57 percent van de gemeenten en voor 31 percent van de Vlaamse Gemeenschap. De provincies nemen een armzalige 5,5 percent voor hun rekening. Volgens mijn berekeningen bedroeg de rechtstreekse inbreng van de gebruikers eind 1997 ongeveer 6,5 percent.

Mevrouw Mieke Van Hecke : Wat was de geplande verdeling bij de invoering van het decreet in 1978 ? U zegt immers dat er een verschuiving was.

De heer Frans Heymans : Op basis van de cijfers kan ik niet zeggen wat de effectieve verhouding in 1978 was. Straks zal ik daar even op terugkomen en enkele verschuivingen toelichten.

We kunnen stellen dat het personeel op dit ogenblik degelijk is opgeleid. Hoewel ik dit enigszins moet relativeren : er is sprake van personeelsleden die degelijk zijn opgeleid voor de traditionele taken in een openbare bibliotheek. Blijft de belangrijke uitdaging, een opleiding te verstrekken die moet helpen inspelen op de technologische evolutie. Op dat vlak moeten we nog veel doen, maar er is al een en ander gebeurd. Ik zal straks nog even ingaan op het internet en het Bibnet-initi-

tatief van de Vlaamse Gemeenschap. In het kader daarvan was er in een opleiding voorzien en uitgevoerd. Er worden voortdurend bijeenkomsten met bibliothecarissen georganiseerd om hen te helpen de problemen te overwinnen, maar dat kan men bezwaarlijk een echte opleiding noemen.

Kwantitatief voorzag het decreet in behoorlijke kaders. Maar als men de personeelsvoorziening in 1978 met Nederland vergelijkt, dan moet men ze als zéér bescheiden beschouwen. Door allerlei besparingen en ingrepen, crisisbesluiten en programmadecreten vanwege de Vlaamse Gemeenschap werden een aantal beperkingen opgelegd. De meest ingrijpende en misschien ook wel meest gehate maatregel voor het personeel was de volgende : de betoelaging van de personeelsformatie van een openbare bibliotheek wordt berekend aan de hand van twee componenten : enerzijds het aantal inwoners van de gemeente, anderzijds het aantal ingeschreven leners. Vroeger kreeg men een personeelslid per duizend ingeschreven leners. Een eerste ingreep bestond erin dat dit cijfer werd opgetrokken tot 2.000. Dat betekende een halvering van het aantal personeelsleden voor die berekeningsfactor.

Door een tweede ingreep mocht men het aantal ingeschreven leners maar meetellen tot 20 percent van de bevolking. Daarnet verklaarde men dat 25 tot 26 percent van de bevolking gebruik maakt van een openbare bibliotheek. Ik ken echter bibliotheken die 30 tot 40 percent van de bevolking bedienen. Zo bedraagt dat aandeel 38 percent in de gemeente Zottegem. Ik durf hier zeggen dat een bibliotheek die reeds een aantal jaren bestaat en nog geen 20 percent van de bevolking als lener heeft, een slechte bibliotheek is. Ik kan slechts besluiten dat de Vlaamse Gemeenschap met die component van de betoelaging de slechte bibliotheken als norm neemt. Dat is zeker hard aangekomen in de wereld van de openbare bibliotheken.

Dat wordt ook sterk gevoeld. In veel bibliotheken is er op dit ogenblik een personeelsgebrek, vooral dan in de deeltijdse bibliotheken. Dat moet worden beklemtoond : voor de deeltijdse bibliotheken is de berekeningsformule enigszins anders, wat zeker niet rooskleurig uitvalt voor hen. Maar ook voor de grotere openbare bibliotheken die over uitleenposten beschikken, is de personeelsvoorziening, hoewel niet zo penibel, toch problematisch. In de grote gemeenten waren er meestal ook veel privaatrechtelijke bibliotheken. Deze werden overgenomen door de gemeenten, maar in de meeste gevallen werd het kader niet uitgebreid met het aantal personeelsleden dat in die bibliotheken werkte.

Werden deze bibliotheken in stand gehouden, dan moest dit binnen een gelijk blijvende personeelsformatie.

Bovendien moeten op dit ogenblik steeds meer bibliotheken een beroep doen op nepstatuten. Ik heb terzake geen concrete cijfers, maar deze staan, meen ik, wel vermeld in het verslag dat de afdeling Openbare Bibliotheken jaarlijks publiceert. Ook hier durf ik zeggen : mochten die nepstatuten op dit ogenblik wegvallen, dan zou een groot gedeelte van de werking van veel bibliotheken mee verdwijnen.

Nu kom ik tot de dienstverlening. In vergelijking met 1977 zijn de collecties vrijwel verdubbeld, of in elk geval gevoelig uitgebreid. Ze zijn inhoudelijk gesaneerd en geactualiseerd. Dat kan men illustreren aan de hand van een cijfer. Het aandeel van non-fictionliteratuur in de collectie bedroeg in 1977 slechts 40 percent, terwijl dit aandeel nu rond de 60 percent schommelt. Men merkt hier hoe de openbare bibliotheken met hun non-fictiecollectie geleidelijk de rol van informatiecentrum waarmaken en het onderwijs ondersteunen. Een belangrijk fenomeen is natuurlijk ook het verschijnen van meer audiovisuele materialen, zoals de cd-rom en Internet. Daar zal ik straks nog even op terugkomen.

En dan is er de moderne technologie. Ik heb hierover geen concrete cijfers, maar in het overgrote deel van de openbare bibliotheken is er op dit ogenblik een automatisering van de lokale werking. Die automatisering werd volledig gerealiseerd op kosten van de lokale overheden, dus van de gemeenten. Automatisering is het hulpmiddel bij uitstek om de samenwerking onder de openbare bibliotheken te bevorderen. Die samenwerking is al tot stand gekomen met de VLACC : de Vlaamse geautomatiseerde catalogus van de centrale openbare bibliotheken. Op dit ogenblik mogen we zeggen dat de VLACC de ruggengraat is van samenwerkingsvormen, als interbibliothecair leenverkeer en regionale catalogi, waarop ik zo meteen nog even terugkom.

Daarnet heeft men gevraagd op welke manier de provincies een eigen inbreng konden leveren. Er wordt door sommigen behoorlijk geklaagd dat de provincies geen eigen inbreng kunnen hebben. Ze moeten werkingskosten subsidiëren en het niet-technisch bibliotheekpersoneel subsidiëren. Ze moeten de COB-collectie betalen. Daar houdt het dan echter wel mee op.

Waar een wil is, is nochtans een weg. Een provinciebestuur dat iets wil doen en een eigen inbreng wil hebben in het bibliotheekwezen, kan dat ook. Geen enkele bepaling in het decreet verhindert om iets te doen. Dat wordt onder meer bewezen in de provincies West- en Oost-Vlaanderen.

Zo groeide in West-Vlaanderen een viertal jaar geleden het idee om een centrale catalogus te maken van alle openbare bibliotheken van West-Vlaanderen. Op dit ogenblik zijn er meer dan dertig plaatselijke openbare bibliotheken aangesloten. Dit staat niet in het decreet. Dit is een initiatief dat de provincie uit eigen beweging, mede op verzoek van de openbare bibliotheken, tot stand heeft gebracht.

Een soortgelijke catalogus wordt momenteel opgebouwd in Oost-Vlaanderen. De samenwerking tussen die twee initiatieven gebeurt zeer vlot op het niveau van stuurgroepen. Ik zal daar verder niet op ingaan, ik wil enkel aangeven dat de provincies mogelijkheden genoeg hebben om initiatieven te nemen.

Ik heb al enkele keren gewezen op de besparingen. De Vlaamse Gemeenschap valt daarvoor altijd terug op een wettelijke basis : programmadecreten, crisisbesluiten enzovoort.

Ook alle provincies doen serieuze besparingen op de openbare bibliotheken, ongeacht hun wettelijke verplichtingen. Ik vind het vreemd dat een provinciebestuur dat moet zorgen dat de gemeenten de wet naleven, zelf die wet naast zich neerlegt. Ik geef een voorbeeld. De Gentse COB krijgt van de provincie jaarlijks een subsidie om er een regionale collectie mee te kopen. De provincie vermindert de toelagen aan de COB jaarlijks met een bedrag dat ongeveer overeenkomt met die toelage. Men kan dus zeggen dat de stad Gent de regionale collectie betaalt. Dergelijke ingrepen zijn er in elke provincie. Ik weet niet hoever de bevoegdheden van het Vlaamse Parlement in deze materie reiken. Het zou echter goed zijn als men de provincies op hun wettelijke verplichtingen zou wijzen.

Ik wil het nog even hebben over het gebruik van de openbare bibliotheken. In 1977 maakte ongeveer 15 percent van de bevolking gebruik van een openbare bibliotheek. In 1997 was dat 26 percent. In sommige bibliotheken ging het zelfs om 30 tot 40 percent. Het aantal uitleningen is ongeveer verdubbeld. Vooral het uitlenen van jeugdwerken en van audiovisuele materialen is sterk gestegen. Dit geldt ook voor de non-fictie.

Het gebruik van de openbare bibliotheek voor raadpleging ter plaatse is eveneens sterk gestegen : referentiewerken, tijdschriften, documentatiemappen maar ook internet en cd-roms. In de meeste bibliotheken kent dit alles een spectaculaire toename. Dit is uiteraard belastend voor het personeel, dat veel meer aandacht moet besteden aan de inhoudelijke begeleiding van het publiek.

Er blijven heel wat uitdagingen voor de toekomst. Zo is er nog meer samenwerking nodig. Geen enkele openbare bibliotheek kan nog alleen de definitie van het decreet van 1978 volledig waarmaken. Men moet gezamenlijk optreden. In de toekomst zal een steeds grotere samenwerking vereist zijn tussen openbare, wetenschappelijke en speciale bibliotheken. Dit kan men onmogelijk ontwijken.

Er moet een geordende structurering van het bibliotheekwezen blijven, of komen en er moeten afspraken worden gemaakt, een duidelijke taakverdeling worden opgesteld. Er moet bovendien een gegarandeerd engagement zijn. Ik geloof niet in een spontane bilaterale samenwerking. Mijns inziens moet alles heel goed worden gestructureerd. Men moet afstappen van de verkeerde idee dat een bibliotheek die op een hoger niveau in de piramide staat, ook hiërarchisch belangrijker zou zijn. Dit is een verkeerde opvatting, want het is kwestie van taakverdeling, de verantwoordelijkheden onder elkaar te verdelen. De bovenlokale ondersteuning kan moeilijk gebeuren door een spontane samenwerking van een of twee bibliotheken. Op die manier zullen er vele kleine eilandjes ontstaan, maar zullen we geen geheel krijgen.

Het is ontzettend belangrijk, meer aandacht te besteden aan de nieuwe mediavormen : cd-rom, internet, enzovoort. Een tweetal jaar geleden heeft de Vlaamse minister van Cultuur het initiatief genomen om voor alle bibliotheken in een aansluiting op internet te voorzien. Dat was uiteraard een zeer goede impuls, maar natuurlijk volstaat één computer niet voor een grote bibliotheek. Dat heeft zelfs een negatieve invloed. Hoe dan ook, als impuls was het een zeer goede maatregel. Dit initiatief wordt ondersteund door een stuurgroep waarin de Vlaamse Gemeenschap aanwezig is met het Centrum voor Overheidsinformatiek evenals vertegenwoordigers van de COB's en van grotere en kleinere bibliotheken.

Deze stuurgroep organiseerde opleidingen en voorlichtingsbijeenkomsten voor alle bibliothecarissen. Dit is belangrijk.

Ik geloof niet in het verdwijnen van het papier of van de bedrukte media uit de openbare bibliotheken. Ik ben er wel van overtuigd dat als de openbare bibliotheken zich niet volledig toeleggen op de elektronische media, ze in de toekomst meer en meer een soort museale functie zullen vervullen. We zullen onmogelijk onze informatieve taak kunnen blijven vervullen als we niet op een efficiënte wijze met deze nieuwe media weten om te gaan.

We zullen echter in de eerste plaats een gezamenlijk antwoord moeten formuleren op de commercialisering van de informatie. We zullen in de toekomst waarschijnlijk verplicht zijn om licenties af te sluiten om toegang te krijgen tot bepaalde gegevensbanken. Dit is geen opdracht voor één bibliotheek, noch voor een groepje bibliotheken of de bibliotheken in één provincie, dit moet op een zo groot mogelijke schaal, zo collectief mogelijk georganiseerd worden. Hier ligt een belangrijke opdracht voor de Vlaamse Gemeenschap. Voor gemeentelijke openbare bibliotheken is het juridisch zeer moeilijk om in consortia te werken. Een overkoepelend initiatief, met medewerking van de openbare bibliotheken zelf, moet de commercialisering toch een zeker antwoord kunnen bieden.

We moeten zelf ook weerstaan aan de lokroep van de commercialisering, aan wat ik maar de betaalmaatschappij noem. Ik wil het pleidooi van mevrouw Van De Wiele voor de kosteloze toegang tot de informatie zo sterk mogelijk ondersteunen. Kosteloze toegang tot de informatie moet hét uitgangspunt blijven, ook en in het bijzonder voor de nieuwe media. Dit is ontzettend belangrijk voor de democratische toegang tot de informatie.

Nu kan men natuurlijk zeggen dat het aanbieden van Internet in een openbare bibliotheek veel kost en bijgevolg onmogelijk gratis kan gebeuren. Wat dan als mensen iets opzoeken in een encyclopedie dat veertig tot vijftig duizend frank heeft gekost? Moet daarvoor dan ook een vergoeding worden gevraagd? Met Internet is het verschil enkel het medium dat men hanteert. Internet kost geld, maar telt men de verzamelde encyclopedieën, woordenboeken, atlanten, enzovoort in een leeszaal op, dan zit men eveneens aan een zeer hoog bedrag.

En wie wordt het meest getroffen als men voor Internetaadpleging honderd frank per uur vraagt? In sommige bibliotheken is dit momenteel de norm. Twee soorten van mensen worden hierdoor getroffen. Ten eerste diegenen die het moeilijk kunnen betalen. Wie het makkelijk kan betalen zal Internet zo vaak gebruiken als hij wil. De tweede groep die men treft zijn de mensen die het zoeken

op Internet nog niet beheersen. Als twee mensen, waarvan één Internet goed beheerst en de andere nauwelijks, dezelfde informatie zoeken, dan zal die ene het gezochte binnen de tien minuten gevonden hebben; de andere zal na twee uur nog bezig zijn. Zo worden diegenen die het medium niet goed kennen financieel gestraft. Vandaar dat ik er sterk op aandring, de toegang tot de informatie in de openbare bibliotheken kosteloos te houden.

Ik heb al verwezen naar de noodzakelijke opleiding van het personeel, vooral in het gebruik van de nieuwe technologie.

Ik denk dat ik daarmee op één ding na kan besluiten. Er circuleerde een jaar geleden een ontwerp van decreet waarin, terecht, nadruk werd gelegd op de nood aan samenwerking, op onderling overleg en op kwaliteitsplannen. Het vermeldde onder meer dat er op provinciaal en gemeentelijk vlak overleg moest zijn. Wat ik in dit decreet echter miste, is een verplicht overleg tussen de Vlaamse Gemeenschap, de provincies en de gemeenten, deze laatsten eventueel via de Vlaamse Vereniging van Steden en Gemeenten. Het is mijn ervaring, ook met de Internetstuurgroep, dat het ontzettend moeilijk blijft om de technische ondersteuners in de provincie rond de tafel te brengen. Bovendien verloopt dit meestal zeer stroef. Dit is geen verwijt aan de Vlaamse Gemeenschap of aan de technische ondersteuners voor de Vlaamse Gemeenschap en deze in de provincie rond de tafel te brengen. Dit verloopt meestal zeer stroef. Dit is geen verwijt aan de Vlaamse Gemeenschap of aan de technische ondersteuners in de provincie. Ik hoop dat er voldoende aandacht wordt geschonken aan het overleg indien er nieuwe teksten komen.

De voorzitter : Dank u, mijnheer Heymans. Iedereen die in de bibliotheeksector actief is, kent uw gedrevenheid rond de problematiek. Ik denk dat u vandaag een synthese heb gebracht van wat de voorgaande mensen hebben verteld. Het is doorleefd, met een stuk emotionaliteit; met hart gebracht, maar ook stevig onderbouwd. Wij danken u daarvoor van harte.

De heer Joachim Coens : Ik ben zeer tevreden, los van de rest van de uiteenzetting, met het luik rond de nieuwe technologieën en het hiermee gepaard gaande pleidooi. Dit is belangrijk, maar wel niet eenvoudig te verwezenlijken met het huidig personeelskader. Rond de evaluatie van dit project heb ik begrepen dat u in een stuurgroep zit.

Hoever denkt u, als bibliothecarissen, dat men bereid is daarin te gaan? Wat wil men daarmee berei-

ken ? Men kan daar immers verschillende zaken mee bereiken. Men kan een kanaal creëren waarlangs men toegang heeft tot informatiedragers, of men kan een systeem opzetten waarbij men eigenlijk de bibliotheek verlengt naar de huiskamers. Op die manier kan men ook thuis zijn lokale bibliotheek raadplegen – wat nu niet mogelijk is – over welke boeken er in de bibliotheek zitten, welke er aanwezig zijn, welke besteld of gereserveerd kunnen worden. Dat is een dienstverleningssysteem. Is dit ook een mogelijkheid ?

Het beschikbaar maken van het Internet voor andere zaken, voor een bevolking die dit thuis niet ter beschikking heeft, gaat al een stap verder. Het heeft niet direct meer met het beschikken over informatie te maken. Ik denk dan concreet aan het verzenden en het ontvangen van e-mail. Dit moet niet onmiddellijk worden toegewezen aan een bibliotheek. Mensen kunnen dit thuis doen indien ze via de computer zijn aangesloten. Mensen die geen Internetaansluiting hebben, kunnen dit niet. Men spreekt dan ook over een duale samenleving. Er moet een openbare instantie zijn die dat wel aanbiedt. Het is aangewezen om daarvoor de bibliotheek te gebruiken, aangezien een en ander in die fase wordt opgestart. Is de bibliotheek ook bereid die stap te zetten ? De bibliotheek kan ook gebruik maken van e-mail. Hoe ziet de sector de mogelijke uitbreidingen ? Is de sector bereid en klaar om deze uitdaging aan te gaan ?

De voorzitter : De heer Stassen heeft het woord.

De heer Jos Stassen : Ik heb twee financiële vragen. In dit verhaal van bibliotheken en nieuwe decreten vraag ik me af of we geen geforceerde plaats voor de provincies zoeken. Er wordt gesproken over Oost- en West-Vlaanderen die met provinciale catalogi werken. Dat is toch iets voor het Vlaams niveau. Ik woon in Oost-Vlaanderen, dicht bij Antwerpen. De mensen uit mijn buurt gaan naar Antwerpen en de mensen uit Lokeren gaan naar Gent. Is het wel nuttig dat dit op provinciaal niveau gebeurt ?

We willen de provincies een geforceerd plaatsje geven omdat ze nog heel wat geld ter beschikking hebben. Op die manier kunnen we van dat geld nog wat meesnoepen – en terecht. Dit is vergelijkbaar met de discussie in verband met provinciaal jeugdwerk. De provincie krijgt een aparte opdracht en op die manier creëren we een nieuwe bron van inkomsten. Is het zoeken naar een plaats voor de provincies niet eerder een poging om geld te verkrijgen ? Ik vind die poging alleszins terecht.

Er wordt een vraag ontweken. Als we spreken over een evaluatie van dit decreet en het ontwerpen van een nieuw decreet, hoe zit dat dan financieel ? Het heeft weinig zin een nieuw decreet op te stellen als het niet financieel haalbaar is. Mijnheer Heymans, u kent de sector goed. Wat is volgens u een minimale extra inbreng ?

De voorzitter : Mevrouw Raeymakers heeft het woord.

Mevrouw Relinde Raeymakers : Ik kan antwoorden op één vraag, de andere vragen worden beter door de heer Heymans beantwoord.

De provincie is geen kunstmatig niveau, maar een bestaand niveau met middelen en mogelijkheden. Het is belangrijk dat van dat niveau ook gebruik wordt gemaakt. De provincie is tot weinig in staat. Nu subsidieert ze de werkingskosten, maar is ze voor de rest weinig betrokken bij het werk. Ik pleit voor de betrokkenheid via bibliotheken.

Het kanaal van de provincies moet zeker worden gebruikt, want zij hebben ook geld voorhanden.

De voorzitter : De heer Heymans heeft het woord.

De heer Frans Heymans : Ik heb geen inzicht in de schatkamers van de provincie, maar ik denk dat ze er niet slecht voor zitten. Ik heb misschien ten onrechte te veel de nadruk gelegd op Oost- en West-Vlaanderen. Dat zijn twee provincies waar op dit ogenblik een dergelijke catalogus bestaat. In andere provincies leeft die idee ook. Er wordt gezocht naar mogelijkheden. Ik hoop dat er ook in andere provincies zo een initiatief komt, en dat die verschillende initiatieven met elkaar kunnen worden gecombineerd. Met de moderne technologie is dat toch mogelijk. De Vlaamse Gemeenschap kan dat uitvoeren. De centrale catalogus, de VLACC, staat op internet. De centrale catalogi van Oost- en West-Vlaanderen staan ook op internet, naast elkaar. Er moeten toch mogelijkheden zijn om die initiatieven op elkaar af te stemmen.

Een ander voorbeeld is het interbibliothecair leenverkeer. Iedereen kent dat, hoop ik : een boek dat niet verkrijgbaar is in de ene bibliotheek kan in een andere worden opgevraagd. Via Internet en met het door de universiteit van Antwerpen uitgewerkte Impalasysteem kan dat volledig automatisch verlopen. Men denkt er op dit ogenblik aan om dit Antwerpse geautomatiseerde zoekstelsel toe te passen op de VLACC. Tegelijk willen de provincies hetzelfde stelsel toepassen op hun regionale catalogi. De conclusie is dan duidelijk : laat die

instanties rond de tafel zitten zodat niet ieder apart investeringen en onderzoeken doet.

Men heeft ook gevraagd wat voor de bibliotheken het eindpunt van de technologische evolutie zal zijn. We staan nog maar aan het begin van een evolutie en de bibliotheken moeten mee-evolueren of ze krijgen een museale functie. De nieuwe media zullen een steeds grotere impact krijgen op de informatieve opdracht van de bibliotheek. Een en ander bestaat al : er zijn al verschillende catalogi op internet raadpleegbaar, men kan boeken van thuis uit reserveren of de leentijd verlengen. Dit zijn echter nog altijd vrij traditionele opdrachten van een bibliotheek. De mogelijkheden zijn legio. Traditioneel zijn de bibliotheken de documentatiecentra van de gemeenschap. Het moeten servicebureaus worden met veel meer nadruk op de individuele dienstverlening. De bibliotheek kan studenten helpen bij het zoeken naar informatie voor hun eindwerken. Zij kan kleine bedrijfjes en winkels helpen die de technische kennis niet hebben. De meeste aandacht moet echter gaan naar de non-profit-sector.

De voorzitter : De heer Stassen heeft het woord.

De heer Jos Stassen : Hebt u enig idee wat de financiële implicaties zijn ?

De heer Frans Heymans : Ik kan daar moeilijk op antwoorden. Op dit ogenblik gaat het om ongeveer 1,5 miljard frank. Wil men ingaan op de nieuwe uitdagingen, dan zal dat bedrag moeten worden opgetrokken tot ongeveer 2 miljard frank.

De voorzitter : Mevrouw Pruyt van de Vlaamse Vereniging voor Steden en Gemeenten heeft het woord.

Mevrouw Marijke Pruyt : Mijnheer de voorzitter, dames en heren, in de VVSG werd vorig jaar een werkgroep opgestart die bestond uit bibliothecarissen en schepenen. Die werkgroep moest nadenken over de toekomst van de bibliotheken, en moest daarbij voortdurend kiezen tussen de specificiteit van een bibliotheek en een algemene beleidsvisie.

Het decreet van 1978 is beïnvloed door bepaalde historische en politieke omstandigheden en tendensen. Men wist toen uiteraard niet wat er nu mogelijk is. Sommige zaken zijn dan ook achterhaald, terwijl andere ontbreken.

De VVSG stelt bepaalde principes voorop waarmee men in het nieuwe decreet rekening kan houden. Men moet respect hebben voor de

verscheidenheid van de verschillende steden en gemeenten. Men zou moeten kunnen kiezen voor categorieën : bibliotheken met een landelijke of stedelijke werking, of bibliotheken die een sterke centrumfunctie hebben. Men kan ook kiezen voor een combinatie van subsidies zodat men maatwerk kan afleveren, zoals verder zal worden toegelicht.

De thematische en regionale samenwerking moet via dit decreet juridisch en financieel worden gestimuleerd. Samenwerking inzake aankopen, projecten, promotie, collectievorming, onderzoek en onderwijsactiviteiten moet worden beloond. Er moet een evenwicht worden gezocht tussen kwantitatieve en kwalitatieve regelgeving en aan alle personeelsleden moet de mogelijkheid tot voortdurende bijscholing worden geboden.

In het decreet moet ook met een andere soort dienstverlening rekening worden gehouden. De bibliotheken moeten dan ook keuzes durven maken en prioriteiten vastleggen. De publiekgerichte werking moet zeker worden versterkt, in het bijzonder op het vlak van allerlei omkaderings- en educatieve uitbreidingsactiviteiten. Waarom zouden bibliotheken bijvoorbeeld geen personeelslid aanwerven met een opleiding die eerder in de animatie- of de sociaal-culturele sfeer ligt ? In die zin denk ik voor de bibliotheken bijkomend aan servicepersoneel. Dit is personeel dat niet zozeer aan de bezoekers informatie geeft, maar hun vooral leert hoe die informatie doeltreffend te gebruiken en te verwerken. Er moet mijns inziens ook worden voorzien in de mogelijkheid om bibliotheken te laten gebruiken van diensten van derden.

Wat de subsidiëring betreft, is de VVSG van mening dat men ten eerste moet kunnen overschakelen op een basissubsidie of functionele toelage, ten tweede op een resultatensubsidie, toegekend op basis van de geleverde prestaties en ten derde op een projectsubsidie voor bibliotheken die zelf projecten uitwerken of deelnemen aan van bovenhand aangebrachte projecten. Bibliotheken met een centrumfunctie zouden eventueel aanspraak kunnen maken op een extra toelage. Deze combinatie van verschillende subsidies vormt dan het maatwerk ten gunste van de differentiatie in de verschillende steden en gemeenten.

Het kostenplaatje van het nieuwe decreet zou gerust kunnen worden verdeeld tussen de drie bestuursniveaus, maar dan wel op een evenredige basis. In dat nieuwe decreet mag ook geen beleidsplanning ontbreken. Daarbij moeten de volgende ingrediënten zeker aanwezig zijn : planning rond collectie, omvang, vernieuwing en aangroei, dien-

sten, het publieksbeleid, het personeelsbeleid, samenwerking, infrastructuur, activiteiten, kwaliteitszorg en het formuleren van een aantal gedurfde dwarsverbindingen naar andere sectoren, waaronder informatie, cultuur, onderwijs en welzijn. Deze beleidsplannen moeten regionaal op elkaar worden afgestemd.

We hebben het vandaag nog niet gehad over de beheersvormen, de gebruikersraden en de opwaardering van de functie van bibliothecaris. Het zou volgens mij ook niet slecht zijn in de grote bibliotheken in een dubbel spoor te voorzien qua personeelsomkadering : met een zakelijke en een inhoudelijke leiding. Tot slot wil ik namens de VVSG nog één aspect beklemtonen, namelijk dat een steunpunt wel zeer belangrijk is, maar met de betrokkenheid van de drie overheden – gemeente, provincie en Vlaamse Gemeenschap – en van de bibliotheekberoepskrachten.

Dit is een beperkte lezing van de nota van de VVSG-visie op een plaatselijke openbare bibliotheek. Het is in ieder geval de hoogste tijd dat dit decreet wordt aangepakt en aangepast. Het is haast onvoorstelbaar dat dit decreet de sector nu al twintig jaar in de ban houdt. Wij kijken alvast vooruit en durven van u hetzelfde te hopen.

De voorzitter : De heer Coens heeft het woord.

De heer Joachim Coens : Ik heb drie vraagjes, mevrouw Pruyt. U hebt gesproken over resultaatgebonden financiering. Kunt u dit wat verduidelijken ? U hebt het ook gehad over dwarsverbindingen binnen de gemeenten. Zijn de gemeenten dan de pleitbezorger van het bibliotheekpersoneel teneinde die meer te integreren en een sterkere rotatie mogelijk te maken ? Ten derde : elke bibliotheek vervult in de gemeente toch een centrumfunctie ? Wat bedoelt u daar precies mee ? Gaat het om de hoofdbibliotheken ?

De voorzitter : De heer Stassen heeft het woord.

De heer Jos Stassen : U hebt gesproken over een planning. Er zou moeten worden nagedacht over het bereik van het publiek, over de collectievorming, enzovoort. Maar hoe moet dat gebeuren ? Pleit u voor het afsluiten van een convenant, waarbij tegenover de ter beschikking gestelde bedragen bepaalde engagement moeten staan ? En wat zouden die verbintenissen precies moeten inhouden ? Dat is van belang omdat we dat in de tekst van een decreet of in uitvoeringsbesluiten moeten opnemen.

De voorzitter : Mevrouw Pruyt heeft het woord.

Mevrouw Marijke Pruyt : Zo een prestatiesubsidie zal van jaar tot jaar verschillen, in functie van de grootte van de gebruikersgroep, zowel van binnen als van buiten de gemeente, en met de resultaten van een tevredenheidsonderzoek. Verder zijn het aanbod, het verloop en de aangroei van de collectie van belang, alsook de promotionele en educatieve activiteiten, de research en experimenten, en de samenwerkingsprojecten die worden georganiseerd. Dat ligt voor ons nog niet allemaal vast.

Het moet mogelijk zijn om bij projecten van de sector dwarsverbindingen te realiseren. Zo kunnen we bij lesprojecten ook kansarmen mensen betrekken van het OCMW of van andere gesubsidieerde instellingen die met kansarmen bezig zijn.

De heer Joachim Coens : Betekent dit dat het bibliotheekpersoneel ten volle wordt geïntegreerd in de personeelsformatie van de gemeente, en dat bijvoorbeeld verschuivingen in de personeelsformatie van en naar bibliotheken mogelijk zijn ?

Mevrouw Marijke Pruyt : Er zijn verschillende mogelijkheden. Persoonlijk denk ik dat dit voor aanvullend personeel naar de bibliotheken moet kunnen. Hierbij denk ik aan het bestaffen van bepaalde projecten op basis van free-lance gemeentepersoneel in bibliotheken.

Wat die centrumfunctie betreft, moeten we vaststellen dat in een aantal regio's bepaalde bibliotheken een grotere aantrekkingskracht hebben dan andere. Ik vind dat een bibliotheek die zo een functie vervult, een bijkomende toelage moet krijgen.

In de commissie bibliotheken van de VVSG is vooral over beleidsplannen gesproken. De basis-subsidie zou dezelfde blijven, en de zwevende subsidie hangt samen met de prestaties en de project-subsidies.

De voorzitter : Mevrouw Vandermaes heeft het woord.

Mevrouw Martine Vandermaes : Ik dank u voor de kans die de privaatrechtelijke bibliotheken krijgen om hier hun verhaal te doen. Het decreet van 1978 bood op zich heel wat kansen. De combinatie van werkingsmiddelen en verplichtingen zorgde voor kansen op ontplooiing. In dat decreet was voorzien dat 52 bibliotheken de overstap mochten maken. Vandaag blijft er nog een erg kleine groep over. De beperkingen van beschikbare middelen en toelagen maakten het almaar moeilijker om de be-

staanszekerheid van die kleine groep bibliotheken te waarborgen. Dat verklaart ook waarom hij steeds kleiner wordt.

Onze inrichtende machten hebben de voorbije jaren steeds meer geïnvesteerd in de bibliotheken. Initieel hebben we door dat decreet heel veel armslag gekregen. Iedereen in onze sector reageert vanuit zijn eigen werksituatie op de verschillende deelaspecten van het decreet. De kleine, middelgrote en centrale openbare bibliotheken hebben elk hun eigen verzuchtingen. Dat geldt ook voor de privaatrechtelijke bibliotheken, waar de verzuchtingen verschillen naargelang de grootte van de bibliotheek.

Over een aantal deelaspecten willen we hier iets meedelen. Voor het onderdeel subsidiëring vinden we dat de drie bestaande pijlers kunnen blijven bestaan. We willen wel graag een enveloppefinanciering. Ik benadruk dat er een stabiele basissubsidiëring nodig is voor een stabiele werking en een beleid dat is gebaseerd op een langetermijnvisie en planning. We vragen de diverse overheden duidelijkheid over waar we staan als er wordt opgetreden, zodat we onze werking kunnen plannen.

De 21ste eeuw vormt een heel grote uitdaging. Om het potentieel van onze sector maximaal uit te bouwen, zijn automatisering, netwerkvorming en samenwerking nodig. Om dat te realiseren, moeten de gehanteerde systemen openstaan en de gegevens uitwisselbaar zijn. Daarachter moet wel een totaalvisie schuilgaan. We verwachten op dat vlak heel veel van de Vlaamse overheid. Die visie moet ook regio- en sectoroverschrijdend zijn. De bovenbouw is nodig voor onze sector. We benadrukken de noodzaak van een evenredige participatie van alle geledingen.

In 1978 werd de werking en eigenheid van de privaatrechtelijke bibliotheken erkend. De voorbije twintig jaar hebben we veel inspanningen geleverd om aan de eisen van het decreet te voldoen. We hopen dat we voor de toekomst voldoende levenskansen krijgen. Aan mensen die vragen hebben bij het bestaan van onze bibliotheken, antwoorden we dat het vreemd zou zijn als het vrij initiatief geen ruimte meer kreeg.

De heer Jos Stassen : Afgezien van het historische belang van de privaatrechtelijke bibliotheken, vraag ik wat hun meerwaarde is in de sector ? Mogen ze niet enkel overblijven als hun specialisatie uniek is in het bibliotheeklandschap en als ze een duidelijke opdracht hebben ? De kopieën van

de openbare bibliotheken zouden misschien best verdwijnen met het nieuwe decreet.

De voorzitter : Mevrouw Van Hecke heeft het woord.

Mevrouw Mieke Van Hecke : Mevrouw Vandermaes, de heer Heymans heeft daarnet gesproken over de verschuiving van de inspanning om meer middelen aan de gemeenten te geven. De cijfers spraken voor zich. De inbreng van de Vlaamse Gemeenschap en van de provincies, en de rechtstreekse inbreng van de gebruikers werd tot 43 percent herleid. De gemeenten hebben verplichtingen. Ik vermoed dat een openbare bibliotheek die door de gemeenten wordt gefinancierd over een hele hoop mogelijkheden beschikt die de privaatrechtelijke bibliotheek niet heeft. De vermindering van middelen is ook voor de privaatrechtelijke bibliotheken een feit, maar zij kunnen geen gebruik maken van het bijpassen door de lokale overheid.

Hoe vangen de privaatrechtelijke bibliotheken dat op en wat denkt u over de toekomst van deze bibliotheken ? Kunnen ze blijven bestaan ? U hebt heel voorzichtig gezegd dat er minder privaatrechtelijke bibliotheken zijn. We weten wel hoeveel er vandaag zijn, maar ik vrees dat we niet kunnen inschatten hoeveel er later zullen overblijven. Is dit een substantieel probleem voor deze bibliotheken ? Hoe worden deze problemen vandaag opgevangen ? Ook in andere sectoren wordt de mogelijkheid tot de zogenaamde input van inrichtende machten beperkt.

De voorzitter : Mevrouw Vandermaes heeft het woord.

Mevrouw Martine Vandermaes : Mijnheer Stassen, u stelde een vraag over de meerwaarde van de privaatrechtelijke bibliotheken en over de specialisatie. Mensen die de sector wat kennen, weten dat er vele vragen worden gesteld over de taken en de invulling van de privaatrechtelijke bibliotheken. Bij het zoeken naar oplossingen werd de specialisatie al eens als een oplossing voorgesteld.

Ik moet u heel eerlijk zeggen dat de groep privaatrechtelijke bibliotheken vindt dat we evengoed plaatselijke openbare bibliotheken zijn als de andere. We vinden de werking van onze bibliotheken heel belangrijk, omdat we met afgebakende doelgroepen te maken hebben. In onze bibliotheken is het steeds een komen en gaan van mensen. De inrichtende machten konden heel moeilijk overweg met het idee van specialisaties. We vroegen ons af hoe dit kon worden gerealiseerd. We gingen er van

uit dat we dan dode bibliotheken zouden worden en in een neerwaartse spiraal terecht zouden komen. We hebben zeker geen consensus bereikt over deze voorstellen.

Specialisatie kon men ook interpreteren als de bevolking van een bepaalde regio of als het segment mensen dat in een bepaalde wijk woont, dicht bij de inplanting van de bibliotheek. In dit geval kon een groep mensen zich wel achter het idee scharen.

Mevrouw Van Hecke, de middelen verschuiven inderdaad. Onze inrichtende machten hebben de voorbije jaren in toenemende mate aanzienlijk moeten investeren. We geven grif toe dat het niet makkelijk is. Het is daarom dat we stabiliteit in de subsidiëring en continuïteit vragen. We willen met andere woorden een inrichtende macht die bewust kan kiezen, conclusies kan trekken en weet waar hij staat. Zo een inrichtende macht kan besluiten of ze de opgelegde verplichtingen al dan niet kan nakomen.

De stabiliteit van de middelen is noodzakelijk voor een zinvolle planning. Natuurlijk zouden we graag, net als de gemeentelijke bibliotheken wat extra middelen ontvangen, want ook wij kunnen het geld voor vele zaken gebruiken. Er werd aangetoond dat de kosten voor een bibliotheek in de jaren '90 er anders uitzien dan die voor een bibliotheek in de jaren '70.

De heer Herman Lauwers : Mevrouw, denkt u dat het mogelijk zal zijn voor de inrichtende machten om hun deel zodanig op te trekken dat hetzelfde niveau als nu kan worden gehandhaafd ? Alle pleidooien die we deze middag hebben gehoord, waren oproepen voor meer middelen, maar denkt u dat de inrichtende machten dit zullen aankunnen ?

Mevrouw Martine Vandermaes : Ik denk dat er een ander antwoord is voor elke bibliotheek. Het is algemeen geweten dat niet over elke privaatrechtelijke bibliotheek volmondig ja kan worden geantwoord. Ik durf, weliswaar met een knipoog naar de geschiedenis, toch ook zeggen dat sommige van de bibliotheken die dit altijd al hebben gedaan, ook nu hun taak zullen aankunnen. Als de bibliotheken zich plooiën naar wat van hogerhand wordt gevraagd en bereid zijn om de inspanning te blijven leveren, dan pleit ik ervoor dat dit ook vergoed zou blijven worden. De groep heeft het heel moeilijk, maar de voorbije jaren hebben we behoorlijk veel geïnvesteerd in de automatisering, waardoor we nu geautomatiseerd kunnen uitlenen. Waar een wil is, is een weg, maar de weg die we volgen is zeker niet makkelijk.

De voorzitter : Dank u mevrouw Vandermaes.

Hiermee zijn we aan het einde van de gedachtewisseling gekomen. Het is een zeer leerrijke namiddag geweest voor ons. We zullen hiermee zeker rekening houden bij de volgende commissievergaderingen betreffende de evaluatie van het bibliotheek-decreet.

Gedachtewisseling van donderdag 25 maart 1999 met de heer Luc Rombout, betreffende het Conceptenrapport voor Integrale Bibliotheekontwikkeling, uitgevoerd in opdracht van de heer Luc Martens, Vlaams minister van Cultuur, Gezin en Welzijn.

Mevrouw Gracienne Van Nieuwenborgh, voorzitter : We verwelkomen de heer Luc Rombout, wetenschappelijk medewerker van Prof. Roland Paeleleire aan de Rijksuniversiteit te Gent, die het Conceptenrapport Integrale Bibliotheekontwikkeling zal toelichten.

De heer Rombout heeft het woord.

De heer Luc Rombout : Mevrouw de voorzitter, in de zomer van 1998 zijn we aan dit rapport begonnen. In de herfst van 1998 werd het voorlopig eindrapport gepresenteerd. Een aantal betrokken partijen zoals provincies, gemeenten, POB's en COB's, werden dan gehoord, en konden vervolgens hun opmerkingen bij dit rapport geven. Op basis daarvan werd het rapport aangepast, zij het minimaal. Het document dat we rond de jaarwisseling aan de minister hebben voorgesteld, is dus ons definitieve rapport.

Ik zal dit document niet volledig bespreken. Het is te technisch voor wie geen voorafgaande inzage had in het rapport, en het zou ook te veel tijd in beslag nemen. Wel ga ik de omschrijving geven van de opdracht zoals deze ons werd gegeven door de minister. Vervolgens ga ik in op de methodologie die we hebben toegepast om op zijn vragen te antwoorden, en belicht ik wat we concreet hebben gedaan, samen met de resultaten. Enerzijds is dat een beschrijving van de actuele toestand van het bibliotheeklandschap, anderzijds een beschrijving van hoe we een betere versie tot stand kunnen brengen. Ten slotte zijn er de conclusies, waarin we voorstellen doen en het probleem belichten van de overgang van de huidige naar de toekomstige toestand.

– Omschrijving en invulling van de studieopdracht

Onze opdracht was duidelijk. Er werd ons de vraag gesteld hoe het nu precies zat met de bestedingen van de Vlaamse overheid voor catalogisering. Er werd gevraagd of het geld dat door de Vlaamse regering en het provinciaal en lokaal niveau in de POB's werd besteed aan catalogisering, wel goed

werd besteed ; en indien niet, of dit op een andere manier zou kunnen worden besteed.

De onderzoeksploeg heeft al snel die vraag verbreed. De ploeg heeft zo uiteindelijk getracht de bibliotheekstructuren en -werking in hun geheel te analyseren. Catalogisering maakt daar immers een deel van uit, en die structuur heeft ook zijn implicaties voor de catalogisering.

Waarom die verbreding ? Er is sprake van meer dan 300 bibliotheken, die elk hun eigen catalogus hebben en waar de bibliothecaris zich bezighoudt met het invoeren van gegevens van boeken in databases. Dat is een suboptimaal proces. Ook een aantal structuren die te maken hebben met informatietechnologie, zijn suboptimaal. Die investeringen kunnen wellicht een stuk efficiënter verlopen. We hebben dus een antwoord trachten te geven op een veel fundamentele vraag.

– Methodologie

De vragen werden beantwoord vanuit twee standpunten. Enerzijds is er die van de voogdijoverheid, die wil dat de middelen zo efficiënt mogelijk worden besteed. Anderzijds kropen we in de huid van de burger : generiek, maar eveneens als de bibliotheekbezoekers die we toch ook zijn. We vroegen ons af of we als bezoeker de dienstverlening kregen die we wilden, en of de behoeften die we al dan niet kenbaar maakten als bibliotheekgebruikers, werden bevredigd.

Om die vragen te beantwoorden, moesten we een bepaalde methodologie gebruiken. Onze doelstellingen daarbij waren : objectiviteit (dat is vanzelfsprekend, daar het om een wetenschappelijk rapport gaat), betrouwbaarheid van het eindresultaat, en snelheid. Dit was immers begonnen als conceptenrapportering en we beschikten niet over veel tijd om die vragen op te lossen.

We hebben vier dingen gedaan in de ons toegemeten tijd. We zijn gaan kijken naar de algemene beleidsdocumenten als het decreet en de nota's van de administratie. We hebben een audit gedaan : we hebben in kaart gebracht hoe de procedures in de bibliotheken verlopen en hoe alle werkzaamheden en structuren zijn opgebouwd. We hebben een klantenonderzoek gedaan in de vorm van een enquête bij bibliotheken en een rechtstreekse bevraging van bibliotheekbezoekers. Het woord 'intermediair' verwijst daarbij naar het bibliotheekpersoneel, het woord 'finaal' naar de bibliotheekge-

bruikers. En we hebben aan benchmarking gedaan en een vergelijking gemaakt met de toestand bij vergelijkbare organisaties in Denemarken en Nederland.

– Vaststellingen op basis van het gevoerde onderzoek

Dit alles leidde tot een beschrijving van de huidige toestand en van mogelijkheden om die te verbeteren. Dat kwam aan bod in de rapportversie van het Conceptenrapport voor Integrale Bibliotheekontwikkeling (CRIB).

In de huidige toestand stellen we onder meer een versnippering van beslissingscentra vast, zowel in de administratieve structuren van gemeenten, provincies en voogdijoverheid, als in de bibliotheek- en cultuurstructuur.

Er is ook sprake van een versnippering van infrastructuur. Dan heb ik het vooral over informaticamiddelen. Er is een overinvestering en een aanzienlijke duplicatie van investeringen, die eenvoudiger en efficiënter zouden kunnen gebeuren.

Er is ook een versnippering van beleidsprioriteiten. Zo blijkt er een verschil in klemtoon uit de nota's van de Centrale Openbare Bibliotheken (COB's) in de verschillende provincies.

Er is een versnippering van financieringsbronnen, wat opnieuw samenhangt met de administratieve opdeling : soms kunnen middelen die beschikbaar zijn op een bepaald niveau, niet doorvloeien.

In West- en Oost-Vlaanderen zijn er diverse provinciale netwerken, en stellen we de ontwikkeling vast van wat we een niet-gestuurde gedecentraliseerde structuur hebben genoemd. In een aantal provincies tracht men gecentraliseerde functies uit te bouwen. In dat verband verwijs ik naar catalogisering en interbibliothecair leenverkeer. We moeten vaststellen dat die initiatieven niet zo sterk op elkaar zijn afgestemd. Vanuit louter technisch oogpunt zou de schaal van de provincie op het vlak van informatica en aanverwanten beter niet worden gebruikt. Dit staat bijvoorbeeld in tegenstelling met het Bibnet-rapport van de KUL van een paar jaar geleden.

In de actuele situatie is er een verschil tussen de dienstverlening, de behoeften van de verbruikers en de beschikbare technologie. Ten eerste komen er veelvuldig fouten voor in catalogi. Dit zou toch

niet mogen. Als we verschillende catalogi raadplegen, bijvoorbeeld in een bepaalde bibliotheek, de Vlaamse Centrale Catalogus (VLACC), een provinciale catalogus, de catalogus van de COB en dan nog een vierde catalogus raadplegen, kunnen we totaal verschillende resultaten verkrijgen. We hebben een aantal testresultaten in het eindrapport opgenomen. Als we een bepaald boek of titel opzoeken in de provincie Antwerpen, krijgen we in de VLACC een drietal zoekresultaten, in de provinciale catalogus 23 en in de centrale catalogus van de bibliotheek zelf helemaal geen. Dit is verwarrend voor de gebruiker en eigenlijk totaal onaanvaardbaar.

Ten tweede vragen de gebruikers dat Bibnet een aantal mogelijkheden zou bieden, bijvoorbeeld interbibliothecair leenverkeer of de mogelijkheid om na te gaan wat er in de bibliotheek beschikbaar is. Deze mogelijkheden zijn momenteel niet beschikbaar.

Uit de schriftelijke enquête bij de POB's blijkt dat er onvoldoende knowhow aanwezig is op lokaal vlak, vooral dan op het gebied van informatica en Internettechnologie. In veel gevallen zorgt de schepen voor Cultuur of de informaticacel van de gemeente zelf voor de sturing van het informaticabeleid. Het bibliotheekpersoneel stelt deze oplossing niet altijd op prijs. Het biedt vaak een oplossing die zij zich achteraf beklagen.

De structuren zijn verwarrend. Er zijn : een catalogus op het centrale niveau ; zes op het provinciale niveau, met provinciale initiatieven in Oost- en West-Vlaanderen voor de uitbouw van de provinciale netwerken ; en meer dan 320 catalogi in de POB's.

Er zijn een aantal partijen betrokken bij het opstellen van deze catalogi. Er is de administratie Volksontwikkeling van het ministerie van Cultuur. Het centrum voor overheidsinformatica staat vooral in voor de hardware. De centrale openbare bibliotheken verzorgen een deel van de catalogusinbreng. Er is Vlabin, een VZW die op basis van een beheersovereenkomst enkele duizenden catalogi-records genereert en een aantal abstracts maakt. Het einddoel is om een eenheids-VLACC te creëren die volledig toegankelijk is, en plaatskenmerken omvat.

We hadden een neutraal meetinstrument nodig om de kwaliteit en het kostenplaatje van de structuur te beoordelen, en om te onderzoeken of er een goedkopere oplossing bestaat. We hebben dit instrument GIP gedoopt : gebruikersinformatiepak-

ket. Het GIP is elke eenheid van informatie die ter beschikking wordt gesteld aan een gebruiker. Dit kan zowel een eindgebruiker zijn als een lid van het bibliotheekpersoneel dat een bepaalde vraag aan een systeem stelt. Het kan gaan om één record, of om de vermelding van het aantal boeken in stock of het aantal cd's van Beethoven.

We hebben onderzocht hoe de aanmaak van een GIP verloopt vanaf het ogenblik dat bijvoorbeeld een cd aankomt in de bibliotheek tot op het moment dat deze informatie beschikbaar is voor de gebruiker, en hoeveel dit alles kost.

We hebben een aantal partners die betrokken zijn bij de hardware : het Centrum voor Overheidsinformatica en op het lokale niveau het Centrum Voor Informatie (CEVI). Voor de software, namelijk het genereren en inbrengen van records, is er Vlabin, dat op zijn beurt aanleiding geeft tot de creatie van de Vlaamse Centrale Catalogus VLACC.

Deze wordt deels overgenomen door de COB's. In de provincies met een provinciaal netwerk is er een Provinciale Centrale Catalogus die de naam PCC heeft gekregen. Op het lokale niveau zijn er de catalogi van de plaatselijke openbare bibliotheken.

We hebben dit de 'worst-casestructuur' genoemd. Dit heeft geen pejoratieve betekenis, maar houdt in dat in deze structuur het meeste werk wordt verricht. Deze structuur bestaat al in West-Vlaanderen en is in opbouw in Oost-Vlaanderen. De centrale catalogus is de VLACC. In de centrale openbare bibliotheken hebben we twee catalogi, namelijk de catalogus van de bibliotheek zelf en de provinciale centrale catalogus (PCC). Op het lokale niveau is er een plaatselijke catalogus, die wordt doorgespeeld naar de provinciale catalogus en soms ook naar de VLACC. Dit toont aan dat de informatiekanalen op dit moment relatief complex zijn.

We hebben berekend welke kosten aan de bewerkingen zijn verbonden, waarbij we de kostprijsselecties op elk niveau hebben geanalyseerd. De Vlaamse Gemeenschap heeft bijvoorbeeld een server gekocht voor het COI. Er is software beschikbaar gesteld. De mensen van het COI hebben een helpdesk voor de bibliotheken. Ze staan in voor de uitbouw van Bibnet en rekenen de kosten van de server aan.

We hebben getracht de kosten in twee groepen onder te verdelen. De infrastructuurkosten zijn relatief vast en worden niet beïnvloed door het volume boeken dat wordt gecatalogiseerd. We hebben

diverse echelons in kaart gebracht : het Centrum voor Overheids Informatica (COI) en het CEVI in een centrale bibliotheek, het CEVI in een middelgrote en in een kleinere bibliotheek. De kosten van het COI voor het centrale gedeelte belopen 68 miljoen frank. De infrastructuurkosten voor bibliotheken die een provinciaal netwerk uitbouwen, bedragen 25 miljoen frank. Als we zes provincies uitrusten met een dergelijk netwerk moeten we dit bedrag met zes vermenigvuldigen. In een 'worst-case-provincie' als West-Vlaanderen komt dit neer op gemiddeld 1,4 miljoen frank aan infrastructuurkosten voor elke kleine en middelgrote bibliotheek. Het theoretische kostenplaatje voor het gehele net komt neer op 400 à 500 miljoen frank, indien elke provincie beschikt over een provinciaal netwerk.

Voor de catalogisering moeten we de bewerkingskosten berekenen. We hebben opnieuw alle partners opgesomd die bij deze bewerking zijn betrokken. Men moet rekening houden met Vlabin en Vlacam. Daarnaast moet men de kosten berekenen voor de catalogisering van de VLACC, de provinciale catalogi en de catalogi van de centrale en plaatselijke bibliotheken. Vlabin en Vlacam kosten dan 22 miljoen frank. Op dit ogenblik is Vlacam wel een inerte organisatie die weinig output genereert. De VLACC zou de centrale bibliotheken 5 miljoen frank kosten op het gebied van catalogisering.

Er is ook nog zowat 3 miljoen frank nodig om de provinciale catalogus in orde te maken. We hebben geen vermenigvuldiging gemaakt. U kunt wel een eenvoudige vermenigvuldiging maken door uit te gaan van de veronderstelling dat de provinciale netwerken verder worden uitgebouwd. U vermenigvuldigt de eerste categorie één maal. De tweede, derde en vierde categorie vermenigvuldigt u zes maal en de categorie van de POB's moet u ongeveer driehonderd maal vermenigvuldigen om te zien wat catalogisering momenteel kost binnen het kader van de Vlaamse Gemeenschap. De financiering gebeurt natuurlijk door de verschillende echelons.

Op de cijfers kwam commentaar van de provincies en de steden en gemeenten. Verschillende argumenten werden ingebracht, onder meer over de afschrijvingskosten voor de informatica en de arbeidskosten. In provinciale budgetten wordt rekening gehouden met theoretische cijfers voor hoeveel boeken per uur kunnen worden gecatalogiseerd. Er bestaat echter een grote discrepantie tussen wat theoretisch en praktisch mogelijk is. De reële kostprijs van het inbrengen van een boek ligt dus heel wat hoger.

– Voorstellen tot verbetering

Het uitgangspunt voor de hertekening is om het gedane werk zo weinig mogelijk te herhalen. Hertaling kost immers geld en bovendien kan ergens een fout optreden als dezelfde bewerking driehonderd maal wordt uitgevoerd. De centrale idee is dat het Bibnet wordt uitgebouwd tot een volwaardige nucleus met een aantal functies die nog niet bestaan. Het moet kunnen worden geraadpleegd vanuit de COB's, de POB's en van op afstand door de internetgebruiker thuis. We willen één centrale catalogus in plaats van 300 catalogi. Er moeten plaatskenmerken worden toegekend, zodat men van om het even waar kan nagaan wat er in een bepaalde bibliotheek beschikbaar is. Er moet een koppeling gebeuren met de catalogi van wetenschappelijke bibliotheken. Ik denk onder meer aan de integratie van de universitaire bibliotheken.

Hoe krijgt men de gegevens van een bepaald boek in zijn bibliotheekrecord ? Het Vlabin en de Vlacam zijn twee entiteiten, terwijl er maar één zou moeten zijn. Een aantal basisgegevens zoals de titel, de auteur en het aantal pagina's kunnen het best digitaal worden binnengehaald, via de Koninklijke Bibliotheek of de uitgeverijen. De bewerkingen die momenteel gebeuren, bijvoorbeeld het aantal pagina's via PC inbrengen, zijn niet meer nodig.

Wat wil de eindgebruiker ? We hebben de functies die hij definieerde, vertaald naar de operationalisering ervan. De eindgebruiker wil een oplossing voor eenvoudige vragen. Hij wil op een eenvoudige manier te weten komen waar welke informatie zich bevindt, bijvoorbeeld in zijn lokale bibliotheek, in een interbibliotheekzone, in andere openbare bibliotheken, in wetenschappelijke bibliotheken of op het Internet. Hij wil informatie over een breed assortiment van producten, bijvoorbeeld cd's, cd-rom's, boeken, encyclopedieën en video's. Men komt het best tot een integratie van producten. Door de penetratie van Internet bij de burger, kan deze van thuis de informatie vinden. Hij zal zich dan minder naar de bibliotheken verplaatsen. Als openbare bibliotheken de tendens van informatievoorziening en uitbreiding van de functie van boekery naar informatiecentrum niet volgen, zou hun aantal bezoekers de volgende jaren sterk kunnen dalen. Dit is evenwel geen wetenschappelijk bewezen uitspraak.

In verband met de eenvoudige toegang moeten we ons afvragen wat we met een bibliotheekkaart kunnen doen. Krijgt men alle diensten, dus ook interbibliothecair leenverkeer, en kan men met één kaart

verschillende bibliotheken bezoeken ? De eindgebruiker interesseert zich niet in wie welke bevoegdheid heeft, waarom bepaalde dingen niet mogelijk of niet toegankelijk zijn, waarom bepaalde fouten optreden of waarom bepaalde technische problemen zich voordoen.

De hertekening van de structuur van 340 catalogi met een lokaal netwerk is eenvoudig. Het begin- en eindpunt is de eindgebruiker, die een vraag stelt aan een catalogus, om het even waar die zich bevindt. Elk gegeven is op één plaats aanwezig. Dat heet normalisatie. De 340 catalogi worden vervangen door één centrale VLACC of machine die de gegevens één maal bevat. Die gegevensbank bevat alle vaste gegevens zoals het ISBN-nummer, de auteur, de titel en het SISO-nummer. Ze bevat ook een heel kleine tabel per boek, cd-rom of video waarin staat in welke bibliotheek dit item beschikbaar is.

In de plaatselijke bibliotheken moet enkel nog worden gecommuniceerd met de centrale databank. De enige technologie waarover ze nog moeten beschikken, is de beheerssoftware of ledenadministratie. Dat heeft een aantal gevolgen. De infrastructuur op het centrale punt wordt zwaarder en op het lokale niveau veel eenvoudiger. Servers van een miljoen frank zijn niet meer nodig. De behoefte aan informaticakennis op technisch niveau, bijvoorbeeld wanneer het netwerk niet werkt, verdwijnt gedeeltelijk op lokaal niveau. Alle cataloguswerking, met uitzondering van heemkundige of gespecialiseerde werken, verdwijnt ook op lokaal niveau. De bibliothecaris of zijn personeel zal zich binnen zijn personeelskader meer kunnen bezighouden met inhoudelijke taken in plaats van met administratieve of logistieke taken, ongeacht of dit kader gelijk blijft, wordt uitgebreid of wordt verkleind.

Basisfunctionaliteiten betekent dat er één VLACC komt, die logisch verbonden is met de lokale databanken die enkel de naam en het adres van de lezer bevatten, welk boek hij ontleent en wanneer het moet worden teruggebracht. De basisvereisten zijn dat er één databank komt of integrale normalisatie en minimale wachttijden voor de gebruiker.

Zowel vanuit het theoretisch concept als uit de praktijk blijkt dat de normalisatie een essentieel element is. Tijdens de voorpresentatie werd getracht om dit aan te vechten, maar dit principe is niet aanvechtbaar omdat elke informaticus of theoreticus in de databanken ditzelfde principe zal aanhouden. Normalisatie betekent dat elk gegeven slechts één maal zal voorkomen.

Ik illustreer dit aan de hand van een voorbeeld. Stel dat u thuis een adressenbestand op uw computer hebt waarin de namen, adressen, beroepen en dergelijke van vrienden en kennissen voorkomen. U neemt in elk van die fiches het postnummer en de woonplaats op. Laat ons even terugkeren naar de situatie van een aantal jaren geleden toen alle postnummers werden veranderd. Als u in elke fiche de twee gegevens hebt staan, dan moet u ook in elke fiche de gegevens aanpassen. Dit valt niet onder normalisatie, want u zult een aantal keren een postnummer moeten vervangen. Normalisatie betekent dat u op elk van de fiches slechts het postnummer ingeeft en een aparte lijst opstelt met de link tussen postnummer en plaats. Als dan bijvoorbeeld de postnummers veranderen, hoeft u slechts één maal de tabel aan te passen, waarna uw databank in orde zal zijn.

Naast de normalisatie zijn er nog een aantal bijkomende criteria. We willen dat de gegevens tijdig in de catalogi worden opgenomen. We hebben via een enquête onderzocht hoelang het duurt voor een boek dat in de bibliotheek is binnengekomen, in de catalogus wordt opgenomen. Het resultaat was verrassend : dat kan twee tot tweeënhalf maanden duren. Dit betekent dat een gebruiker niet kan weten dat een bepaald boek beschikbaar is, tenzij door in de rekken te snuisteren. Catalogi zijn evenmin volledig of voldoende toegankelijk. Er zijn problemen met de snelheid, en we hebben totaal geen zicht op het uitzuiveren van verdwenen boeken.

De conclusies van de analyse van de catalogi zijn belangrijk. We hebben vastgesteld dat werken die maar één keer zouden moeten gebeuren, nu 300 maal worden uitgevoerd. De verschillende catalogi zijn inconsistent voor eenzelfde boek in eenzelfde bibliotheek. Er wordt gebruik gemaakt van supra-lokaal gefinancierd personeel. De Vlaamse Gemeenschap heeft voor elke COB een aantal personeelsleden ter beschikking gesteld voor supra-lokaal werk, maar ze houden zich voor een belangrijk deel bezig met het werken aan de catalogus. Een aantal zware investeringen in hardware, software en communicatie zouden niet langer nodig zijn. De werkzaamheden van Vlabin en Vlacam moeten ernstig in vraag worden gesteld. De procedures voor de financiering van informatiedoorstroming en dergelijke zijn relatief complex. De gebruiker kan niet genieten van een transparante ontsluiting.

U zit wellicht allen op de conclusies te wachten. Er zijn twee basisprincipes. Het eerste is de centralisatie. We willen geen centralisatie omdat we graag

centraliseren, wel omwille van de functionaliteit. Een aantal partners hebben ons tijdens de voorsessies in de schoenen trachten te schuiven dat we centralisatie willen omdat de opdracht uitging van de Vlaamse Gemeenschap, die graag een centrale functie en centrale macht zou hebben. We werden tijdens de uitwerking van dit rapport echter op geen enkel moment beïnvloed. De mensen van de administratie zelf hebben trouwens de spreekwoordelijke grijze haren gekregen omdat wij voor centralisatie opteren. Ze vrezen dat ze onze conclusies niet kunnen uitvoeren met de beschikbare mensen en middelen.

De concentratie op de kernactiviteiten vormt het tweede basisprincipe. De klemtoon moet op de dienstverlening van de bibliotheek liggen en niet op het logistieke vlak. De doelstellingen van de werking van de bibliotheek zijn een zo goed mogelijke dienstverlening en een zo goed mogelijke aanwending van de middelen.

We stellen dus één centrale catalogus voor. De COB's en POB's zouden geen catalogi meer hebben. Dit betekent dat in de provincies West- en Oost-Vlaanderen moet worden gestreefd naar een uitdoofstrategie van de provinciale initiatieven. We stellen een uitdoofstrategie over een paar jaar voor, waarbij wordt geopteerd voor het niet-vervangen van delen van de hardware die op het eind van hun technische en economische levensduur zijn. Dit zal psychologische het minst zwaar aankomen. De aanmaak van catalogi in de COB's en POB's moet verdwijnen. De catalogisering zou op basis van een beheerscontract moeten gebeuren. De Nederlandse en Deense voorbeelden werken heel goed. Dit kan worden uitbesteed aan Vlabin of aan een derde partij.

Het geheel van centralisering houdt een significante verschuiving van de financiële stromen in. Gemeenten en provincies die de informatica nu op lokaal vlak financieren, zouden, ten dele via doorrekeningen, moeten betalen voor de centrale realisaties. In de industrie zijn hiervan talrijke voorbeelden te vinden.

De centrale-informaticacomponent hebben we 'Bibnet Next Generation' of BNG genoemd. Het omvat een zeer uitgebreide dienstverlening. Een heet hangijzer, dat waarschijnlijk ook op politiek vlak gevoelig ligt, is de mogelijkheid om via het Bibnet centrale boek aankopen uit te voeren. Dit gebeurt bijna overal in het buitenland en betekent ook een stimulans voor de boekhandels en uitgeverijen om de digitale informatie ter beschikking te stellen. Het Bibnet moet op een identieke wijze

toegankelijk zijn voor het bibliotheekpersoneel en voor de burger. Ook dient de volledige collectie toegankelijk te worden en zijn een aantal bijkomende functies noodzakelijk, zoals het reserveren van boeken en dergelijke.

Op de slide kunt u de huidige structuur zien. Die komt neer op een netwerk met een catalogus per bibliotheek. U ziet ook welke structuur we willen bereiken. Het is een structuur met één statische databank waarin vaste gegevens worden opgenomen. De COB's, POB's, en de gebruikers via het netwerk of via internet kunnen op een transparante manier aan de informatie komen.

De COB's vragen ons wat ze nog kunnen doen als ze niet langer mogen catalogiseren. Het is ons uitgangspunt dat het opstellen van de catalogi geen functie van de bibliotheek is, maar een logistieke functie. In het nieuwe concept dat beter werd uitgewerkt in ons eindrapport, schuiven we de COB's naar voren als dienstverleningscentra of Competence Centres die een gedeprovincialiseerde opdracht hebben. Voor bepaalde opdrachten zullen ze een voortrekkersrol spelen, bijvoorbeeld voor de training van het personeel, de Research and Development (R&D), en de transprovinciale evenementen. Voor de ontwikkeling van de POB's zou de uitbouw van interbibliotheekzones en de opleiding van het personeel noodzakelijk zijn.

Zonder dat we het decreet van 1978 hadden bekeken, dachten we voor de sturing en implementatie aan een Permanente Cel voor Bibliotheekontwikkeling of PCBO. Dit komt een beetje overeen met het Vlaams Centrum voor Openbare Bibliotheken. De sector zou daardoor verzelfstandigd kunnen worden. De bibliotheken worden nu immers nergens vertegenwoordigd met een unieke stem. De PCBO zou ook het overlegorgaan met de minister vormen, en de Competence Centres coördineren. In het eindrapport staat beter uitgelegd hoe dit mogelijk wordt. Er zou tevens een R&D-cel moeten worden opgericht, want een aantal kandidaturen voor projecten met Europese middelen komen niet aan bod omdat we niet over de vereiste structuur beschikken.

Een facilitator of middel om dit alles te realiseren is nodig. We denken hierbij aan een algemene bibliotheekkaart, minstens voor heel Vlaanderen. Met deze kaart kan de gebruiker in alle openbare en wetenschappelijke bibliotheken terecht. De kaart kan ook worden gebruikt voor het registreren van activiteiten, het opstellen van statistieken, direct marketing, en de tarifiering. Op basis van die kaart moet het bijvoorbeeld ook mogelijk zijn om

interbibliotheecair leenverkeer en dergelijke aan te bieden.

Dan is er het laatste deel van de conclusies, op basis van de bevraging van de POB's. In eerste instantie hebben we zelf vragen bij de statistische significantie van die eindconclusie. Dan heb ik het niet over de voorgaande conclusies. Maar daarom vermeld ik slechts de tendensen, waarvan ik er nu enkele belicht. We stellen vast dat catalogisering in elk geval neerkomt op een aanzienlijke werkbelasting. Op alle niveaus en vrijwel alle locaties heeft men een te beperkte kennis op het vlak van informatica en Internet. De investeringen op het vlak van informatica volgen meestal uit de gemeentelijke adviezen. Er bestaat een zeer grote vraag naar supralokale initiatieven. Initiatieven tot een interbibliotheekzone komen weinig voor, maar zijn ook gewenst.

Wat zijn nu de sleutelementen bij de implementatie van de aanbevelingen? Om te beginnen moet er een consensus komen op alle niveaus. Als de gemeenten en de Vlaamse Gemeenschap bijvoorbeeld wel mee willen en de provincies niet, dan rijst er een probleem. Verder zal die nieuwe structuur een herkanalisering van financiële stromen te weegbrengen. Vandaar de vraag naar een kostenbatenanalyse en een meting van behoeftes. Ik had het daarnet over het kostentotaal: dat half miljard frank voor infrastructuur en de toch wel aanzienlijke bedragen voor werking. Het is onze visie dat we de huidige structuur kunnen ombouwen tot een veel efficiëntere structuur met een betere dienstverlening, met een besparing van middelen op alle niveaus, op het ogenblik dat er een consensus bestaat over de tarifiering voor die centrale functie. We kunnen dat nu echter niet hard maken, omdat het buiten het bestek viel van ons rapport.

Om een nieuwe structuur te kunnen realiseren moet er informatie worden verstrekt aan iedereen. Men moeten de sector informeren, wat we reeds deels hebben gedaan, evenals de lokale politici en de burgers. Verder is er de noodzaak tot projectmatig werken. We hebben een aanzet gegeven, ook in het rapport, inzake de mogelijke stappen tot een implementatie. Ten slotte moet er worden gekeken naar een strategie voor change-management. Als we bijvoorbeeld van die provinciale netwerken niet-provinciale netwerken willen maken, hoe zullen we dat dan realiseren?

Vervolgens trachtten we een mogelijke toekomstige structuur te beschrijven, gebaseerd op ons rapport. Dat zou neerkomen op een evolutie van een hiërarchische structuur – de VLACC met een aan-

tal POB's en COB's en in West- en Oost-Vlaanderen het provinciaal netwerk – naar een veeleer netwerkachtige structuur. Bij dat laatste zullen de hiërarchie en de taakverdeling tussen COB's en POB's deels anders zijn gedefinieerd. Dat komt neer op een 'virtuele adhocratie', met als operatiezone de Vlaamse Gemeenschap. Binnen die zone is er sprake van één bibliotheekkaart, één VLACC, een volledig interbibliothecair leenverkeer, alle functionaliteiten van Bibnet en nog een aantal andere dingen. Tussen POB's en COB's kan er sprake zijn van interbibliothecaire zones op basis van operationele behoeften, bijvoorbeeld om complementaire collecties op te bouwen en eersterangs interbibliothecair leenverkeer tot stand te brengen. Dat zou niet wettelijk moeten zijn vastgelegd. Naast hun lokale functie willen we aan POB's en COB's ook een supralokale functie toekennen, bijvoorbeeld als deelnemers in die competence centres, op het vlak van onderzoek en aanverwante opdrachten.

De voorzitter : Ik dank u van harte voor uw duidelijke en inhoudelijk zeer leerrijke uiteenzetting.

De heer Verrijken heeft het woord.

De heer Emiel Verrijken : Ik heb een aantal vragen die zich deels situeren op lokaal vlak, in Antwerpen. U zegt dat die normen van catalogisering niet worden behaald. Welk percentage wordt wél behaald ?

De heer Luc Rombout : Bij het berekenen van onze cijfers hebben we naar een gemiddelde moeten streven. We hebben bijvoorbeeld theoretisch een bepaald aantal minuten vooropgesteld als de duurtijd om een boek te catalogiseren. Bekeken we dit ten opzichte van de loonkost per uur, dan kwamen we tot het besluit dat het in theorie ongeveer 50 frank zou kosten om een boek te catalogiseren. Maar op sommige niveaus stellen we vast dat die kostprijs in de praktijk neerkomt op 420 frank, wat ongeveer het achtvoudige is. Er is dus een significant verschil tussen het theoretische en het praktische concept, wat deels kan worden verklaard door het feit dat die mensen soms worden gestoord in hun opdracht, dat ze al eens een interessant boek openslaan en een aantal pagina's lezen. Bij die theoretische benadering hebben we werkelijk met de chronometer gemeten hoeveel tijd de diverse handelingen in beslag nemen.

Een argument voor het provinciale netwerk in bepaalde provincies is dat men reeds gebruik kan maken van de informatie van die provinciale catalogus en een aantal dingen niet meer hoeft in te

voeren. Maar anderzijds is er sprake van bijkomend werk, daar men moet kijken of de gegevens er inderdaad zijn en of ze geen fouten bevatten, omdat men eventuele correcties moet maken enzovoort. Hier neemt de werklast van het zuiver houden en genereren van databanken alleen maar toe.

De heer Emiel Verrijken : Zijn die normen opgelegd door de administratie ?

De heer Luc Rombout : Neen. We hebben gewoon de openbare bibliotheken gevraagd ons een indicatie te geven van het werk dat gepaard gaat met het invoeren van een boek. Dan zijn we gaan kijken naar de loonschalen. Via de enquête bij de bibliotheken hebben we vervolgens gevraagd hoeveel boeken ze per uur invoerden. Dat cijfer bleek totaal niet overeen te stemmen met ons theoretisch beeld.

De heer Emiel Verrijken : U duidt dat in detail aan ?

De heer Luc Rombout : Dat staat vermeld in het rapport.

De heer Emiel Verrijken : Zal het systeem dat u aanprijst, geen economie van middelen met zich meebrengen ? Zo zijn er in Antwerpen een viertal kunsthistorische bibliotheken : in het Rubenianum, het Museum van Hedendaagse Kunst, het Koninklijk Paleis en de twee universiteitsbibliotheken. Soms gaat dat over boeken van 10.000 frank. Spoor uw systeem dergelijke wantoestanden op ?

De heer Luc Rombout : De bedoeling van het systeem is bijvoorbeeld een zicht te krijgen op alle plaatsen waar een boek beschikbaar is. Op dit ogenblik hebben we daar geen zicht op. De VLACC, als databank met statische gegevens, bevat geen plaatskenmerken. Men kan niet zien waar een boek aanwezig is. Men kan wel zien dat een boek aanwezig is in sommige centrale bibliotheken. Maar ook daar is er sprake van fouten.

Ten tweede telt de VLACC op dit ogenblik een half miljoen titels. Dit bevat de meest courante fiction en non-fiction. Zeer gespecialiseerde collecties en collecties van vóór 1980 zijn er niet in opgenomen. Uw vaststelling is inderdaad correct.

Met dit systeem krijgt u op basis van titel, auteur of onderwerp een overzicht van de collecties die in de Vlaamse Gemeenschap beschikbaar zijn. Bovendien biedt het bibliotheken de mogelijkheid om gemeenschappelijke collecties samen te stellen. Zo kunnen kleine POB's zich niet veroorloven om een

zeer brede en algemene collectie aan te leggen. Drie aaneensluitende gemeenten zouden bijvoorbeeld een akkoord kunnen sluiten om complementaire collecties aan te kopen. Dankzij interbibliothecair leenverkeer biedt de ontsluiting van deze collecties door de gebruikers geen moeilijkheden.

De heer Emiel Verrijken : Dit is vanuit wetenschappelijk standpunt een interessante oefening. Maar het Museum voor Moderne Kunst en dat voor Schone Kunsten kopen dezelfde werken aan en gaan daarin met elkaar competitie aan. Boeken over beeldhouwtechnieken of over esthetica worden dubbel aangekocht. Kan dit systeem deze praktijken opsporen ?

De heer Luc Rombout : Ja.

De heer Emiel Verrijken : Ik neem aan dat men vulgariserende werken overal kan vinden. Van dergelijke werken zijn er vaak veel exemplaren aanwezig, waarvan een groot deel nooit wordt opgevraagd. Uw systeem kan dit wel opsporen, maar uw opdracht reikte zo ver niet.

De heer Luc Rombout : De bedoeling was om te onderzoeken hoe functioneel de middelen van de Vlaamse Gemeenschap voor catalogisering worden gebruikt. We hebben dit moeten uitbreiden tot een onderzoek naar de structuur en werkwijze van bibliotheken. Catalogi betekenen immers ook interbibliothecair leenverkeer, samenwerking enzovoort.

Het voorbeeld van Antwerpen is illustratief. We hebben de COB van Antwerpen ter plaatse en via netwerken en catalogi bezocht. We stelden vast dat een bepaald werk volgens de website van de bibliotheek in twintig exemplaren aanwezig was, volgens de VLACC op Internet niet aanwezig was, volgens de VLACC via cd-rom wel aanwezig was en volgens de lokale catalogus wel aanwezig was, maar niet in twintig exemplaren. Voor één entiteit in één bibliotheek hadden we vier zoekingsresultaten.

Elke bibliothecaris catalogiseert op zijn eigen manier. Er ontstaan dan ook discrepanties in de codering, naamgeving, titulatuur, gebruik van hoofdletters enzovoort. Wie bijvoorbeeld een bepaald boek in Oostende terugvindt onder de code 714, kan dit boek in Knokke-Heist onder een andere code terugvinden. Met dit eenheidssysteem zou dit niet meer mogelijk zijn.

De heer Emiel Verrijken : Er is dus nog veel werk aan de winkel. Zijn de universitaire bibliotheken in dit systeem ingeschakeld ?

De heer Luc Rombout : Neen. De universitaire bibliotheken werken op dit ogenblik met ERL-technologie, waarbij hun databanken aan elkaar worden gekoppeld.

De heer Emiel Verrijken : Die zou men ook aan dit systeem kunnen koppelen.

De heer Luc Rombout : Dat klopt. Dit is voor ons the way to go. Er is een versmelting van wetenschappelijke en vulgariserende werken. In Denemarken is er een catalogus voor de twee netten. Er is interbibliothecair leenverkeer mogelijk tussen wetenschappelijke en openbare bibliotheken.

De ontsluiting van wetenschappelijke bibliotheken is wel beter. Via Internettechnologie kan men op basis van cijfers, tekens of woorden volledig transparant zoeken in tijdschriften- en boekencatalogi. Er zijn evenmin geografische grenzen aan verbonden. Ik kan terecht komen in de Library of Congress op basis van één vraag.

De heer Emiel Verrijken : Ik heb nog een vraag op basis van een klachtenbrief van de hoofdbestuurder van de bibliotheek van de Lange Nieuwstraat in Antwerpen. De bibliothecaris heeft de computerterminal in de bibliotheek zelf nog in handen. De cybercafés in Antwerpen zijn echter niet meer in handen van de leiding, maar van de gebruiker. Deze cybercafés worden belegerd door jonge Marokkanen. Geen enkele Vlaming kan er nog iets opzoeken.

De voorzitter : Mijnheer Verrijken, dit is een vraag die u beter aan de minister stelt. U kan deze vraag niet stellen aan iemand die de opdracht heeft gekregen om een rapport voor de commissie te komen toelichten.

De heer Emiel Verrijken : Hij kan er wel een antwoord op geven. De computers worden van 's morgens tot 's avonds bezet door jonge Marokkanen die het systeem misbruiken en het personeel met geweld weggagen als het een opmerking durft maken. Hebt ook u deze feiten kunnen vaststellen ?

De heer Luc Rombout : In alle centrale en provinciale openbare bibliotheken die over een zaaltje beschikken voor Internettoegang, wordt zeer veel gebruik gemaakt van deze infrastructuur. Ik kan er totaal geen raciale vaststellingen aan koppelen, want deze situatie is overal anders. De bezettingsgraad van deze infrastructuur is echter overal zeer hoog. Ik moet enkel een antwoord bieden op de vraag of wij via Internet bepaalde functionaliteiten

kunnen aanbieden die de gebruiker wil. Wie die gebruiker is, is voor ons niet relevant.

De voorzitter : De heer Dehandschutter heeft het woord.

De heer Lieven Dehandschutter : Geografisch en thematisch is het systeem eindeloos uitbreidbaar. Privé-archieven bevatten ook heel wat boeken. Wordt daar gewerkt aan catalogisering aan de hand van moderne informatica ? Is dat eventueel integreerbaar, zowel voor de officiële als de erkende en gesubsidieerde archieven ?

De heer Luc Rombout : De problematiek kwam aan bod naar aanleiding van wat beschikbaar is aan informatie, zowel via informatica als op andere manieren, bij de sluiting van de mediatheken. Het was de bedoeling dat de Vlacam de rol op zich zou nemen van een ontsluiting van andere media dan boeken zoals vinylplaten, cd's en cd-rom's. Momenteel gebeurt dat niet. Een van de opmerkingen was dat we rekening moeten houden met een conversie van gegevens als we tot een eenheidsoplossing willen komen.

Op zich verandert er weinig in vergelijking met de bestaande databanken voor boeken. Voor de provinciale netwerken moet een technische oplossing worden gezocht voor de conversie van de bestanden en de zuivering van de structuren, wanneer men evolueert van 340 catalogi naar een eenheids-catalogus. Dat probleem kan even gemakkelijk of moeilijk worden opgelost voor archiefdatabanken als voor databanken van POB's. Essentieel is de mate waarin de fischestructuur in de archieven overeenkomt met de structuur die voor de VLACC werd vastgelegd.

De heer Lieven Dehandschutter : Zijn de Oost-Vlaamse Centrale Catalogus van Openbare Bibliotheken (Ovinob) en de West-Vlaamse Catalogus voor Openbare Bibliotheken (Winob) louter provinciale initiatieven of zitten ze in een Euregio-samenwerkingsverband met Zeeland ?

De heer Luc Rombout : Dat is momenteel niet zo duidelijk. Het Winob is enkele jaren geleden gestart en wordt momenteel bijna voltooid. Een aantal West-Vlaamse bibliotheken weigert aan te sluiten. De conversie naar het Winob betekent een andere leverancier van hardware, een andere structuur en een andere werkwijze. Een aantal gebruikers is misschien terecht tevreden met de huidige middelen. De POB's en COB's vroegen of ze iets supralokaal konden doen. Het Bibnet bestond toen niet, zeker niet in de vorm waarnaar het nu evolu-

eert. Er waren ook geen initiatieven van de Vlaamse Gemeenschap. Zo is dat initiatief gegroeid.

In tweede instantie is het Ovinob daarmee begonnen, met dezelfde leverancier en dezelfde concepten. Tot enkele maanden geleden waren er problemen voor een volledige uitwisseling van gegevens tussen Oost- en West-Vlaanderen. Dat zou toch een basisprincipe moeten zijn. Een initiatief met Zeeland bestaat in de gelijkschakeling van bibliotheekkaarten in het grensgebied, zodat men transnationaal boeken kan ontlenen. Ik vermoed dat dat geen volledig Oost-Vlaams en West-Vlaams initiatief met de Euregio is.

Mevrouw Mieke Van Hecke : Iedereen is vanuit zijn eigen bewogenheid beginnen te automatiseren. De Vlaamse Gemeenschap heeft pas laat ingezien dat dat een versnippering van middelen, mensen en kennis inhoudt. Heel veel lokale bibliotheken moeten de sentimentaliteit laten varen om een eigen systeem te bewaren. Wat is de compatibiliteit van de systemen als er een centraal systeem komt ? Wat is de kostprijs van de conversie ? Is dat technologisch oplosbaar, zowel voor de hard- als de software ?

De heer Luc Rombout : We hebben nog geen antwoord over de kostprijs van de conversie. Dat is wel geen groot probleem, want op de markt van de bibliotheeksoftware zijn er maar een drie- of viertal grote spelers. Binnen hun marktsegment hebben ze allemaal dezelfde datastructuur. Bibliotheken zonder het Winob-Ovinobsysteem zijn gemakkelijker te converteren naar de VLACC dan bibliotheken die overschakelen naar de provinciale structuur. Als gegevens uit de VLACC worden gehaald naar een niet aangesloten bibliotheek, bijvoorbeeld in Antwerpen en Limburg, is het vaak gemakkelijker voor de POB de gegevens in een lokale catalogus te dumpen, indien die nog bestaat, dan om in West- en Oost-Vlaanderen van de VLACC naar een provinciale catalogus over te schakelen. In het laatste geval is een conversie nodig. Op zich zijn er geen problemen om van het ene dataformaat naar het andere te gaan. Het belangrijke conversiewerk zal de uitzuivering zijn : de SISO-codering en naamgeving uniform maken en de fouten en duplicaten eruit halen.

De voorzitter : Momenteel hanteren de verschillende bibliotheken een verschillende procedure wanneer een boek niet of niet tijdig wordt teruggebracht. Kan dit ook worden opgenomen ?

De heer Luc Rombout : De bedrijfseconomische visie op boekontlening is dat het systeem kan toe-

laten dat men met één kaart een boek uit Herentals via het Bibnet ontleent in Mariakerke en terugbrengt in Zaventem. In Zaventem ziet men dan hoeveel boete eventueel moet worden betaald. Het is een beleidsmatige en geen wetenschappelijke vraag, of de gebruiker voor deze dienstverlening moet betalen.

Het systeem laat dus toe permanent en doorzichtig elk boek en elke lezer te volgen, welke bibliotheek hij ook bezoekt. Dat geldt zowel voor de administratie, de ontlending, de boetes en de statistieken over welke werken en auteurs worden geraadpleegd.

De voorzitter : Ik dank de heer Luc Rombout voor zijn interessante uiteenzetting. De hoorzitting is gesloten.

ConceptenRapport

Integrale Bibliotheekontwikkeling

CRIB-1

Lic. Benoît Criel
Prof. Dr. Roland Paemeleire
Drs. Luc E.T. Rombout

In opdracht van:

Presentatie DRAFT eindverslag

Ministerie van Cultuur

UNCLASSIFIED

Structuur van de Briefing

- Omschrijving opdracht
- Methodologie
- Onderzoeksactiviteiten
- Resultaten
 - Actuele toestand
 - 'Gewenste' toestand
- Conclusies:
 - Voornaamste voorstellen
 - Transitieproblematiek
- Discussie

Omschrijving van de opdracht

... van proces naar structuur: een verschil in focus

- Oorspronkelijke vraag: 'Quid met de bestedingen voor catalogisering ?'

- De vraag die door de onderzoeksgroep werd beantwoord:
 - 'Quid met de bibliotheekstructuren en -werking ?'
 - ... want:
 - *Catalogisering is suboptimaal proces*
 - *Omdat structuren suboptimaal zijn*
 - *En dus ook de bestedingen*

- Een veel FUNDAMENTEELER vraag werd beantwoord.

UNCLASSIFIED

COMPLEMENTAIRE STANDPUNTEN

■ Als Voogdijoverheid
▸ Worden de middelen zo efficiënt en effectief mogelijk besteed ?

Openbare Bibliotheek

■ Als Burger (generiek)
▸ Worden de middelen zo efficiënt en effectief mogelijk besteed ?

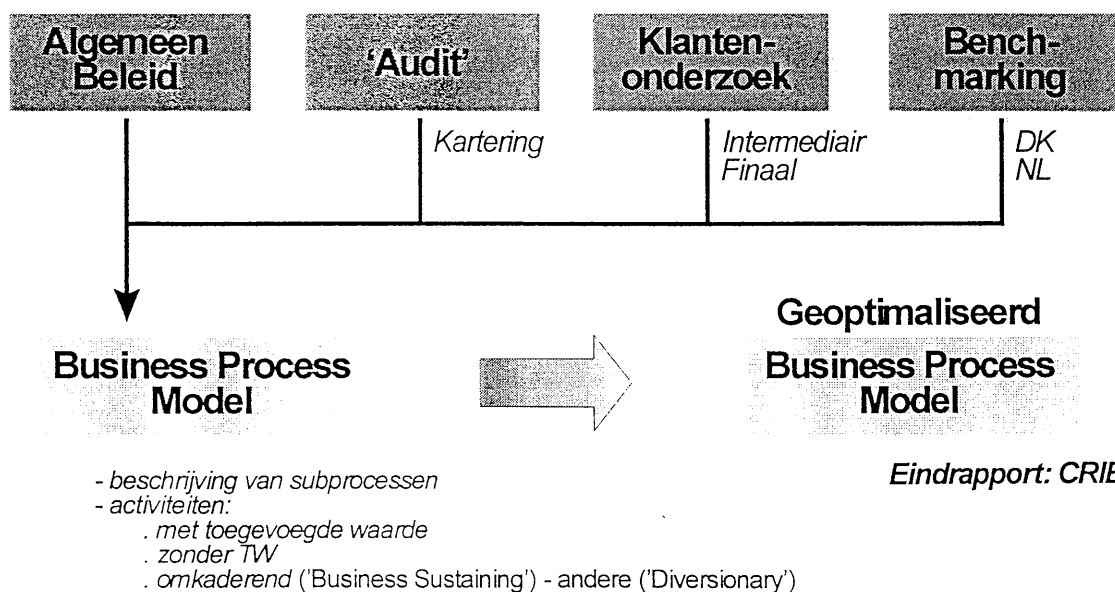
■ Als Burger Bib-gebruiker:
▸ Welke dienstverlening wens ik, met andere woorden, worden de behoeften al dan niet bevredigd ?

Keuze van de Onderzoeksmethodologie

DOELSTELLINGEN:
objectiviteit
betrouwbaarheid resultaat
snelheid

UNCLASSIFIED

Onderzoeksmethodologie

Enkele van de operationele vragen ...

‘... Wat we willen te weten komen’

- Beoordeling van structuren en organisatie
- Beoordeling van budgetten en hun besteding
- Eenduidigheid en congruentie van de doelstellingen
- Kwaliteit van de rapporterings- en controlestructuur
- Beleidsopties op korte en middellange termijn

- ... weerspiegeling in het eindrapport

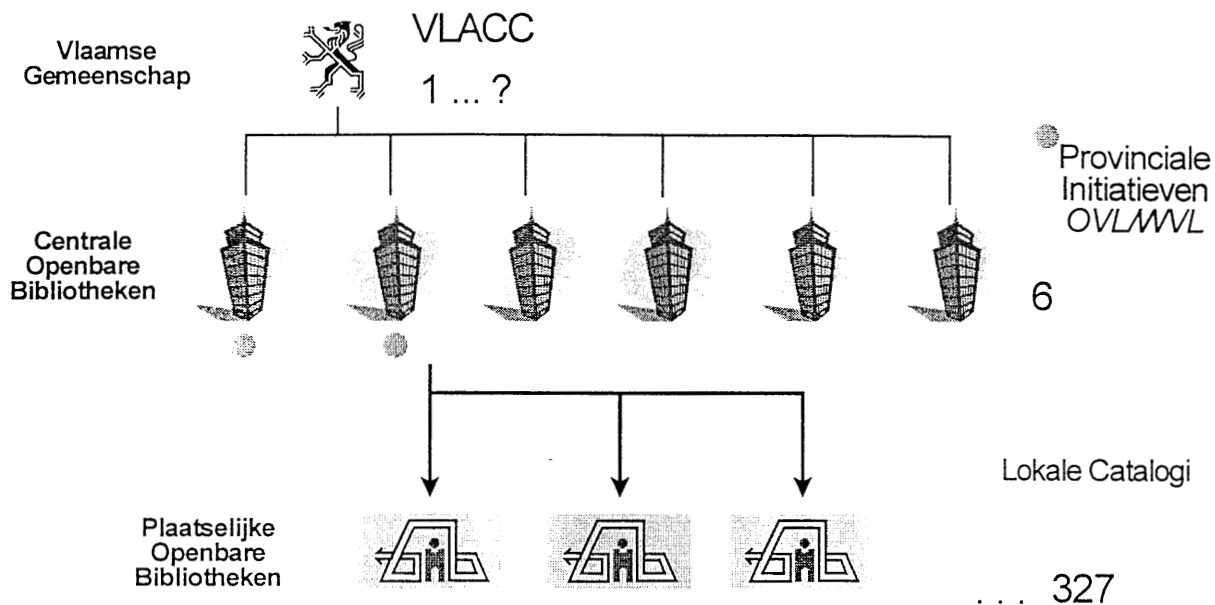
UNCLASSIFIED

De actuele situatie

Kenmerken

- Versnippering van:
 - *Beslissingscentra*
 - *Infrastructuur*
 - *Beleidsprioriteiten*
 - *Financieringsbronnen*
 - Ontwikkeling van een niet-gestuurde gedecentraliseerde structuur
 - *Uitbouw van xINOB's*
 - Dienstverlening vs behoeften gebruiker vs technologie
 - *Fouten in catalogi*
 - *Mogelijkheden van Bibnet*
 - Afwezigheid van voldoende know how op lokaal vlak
-

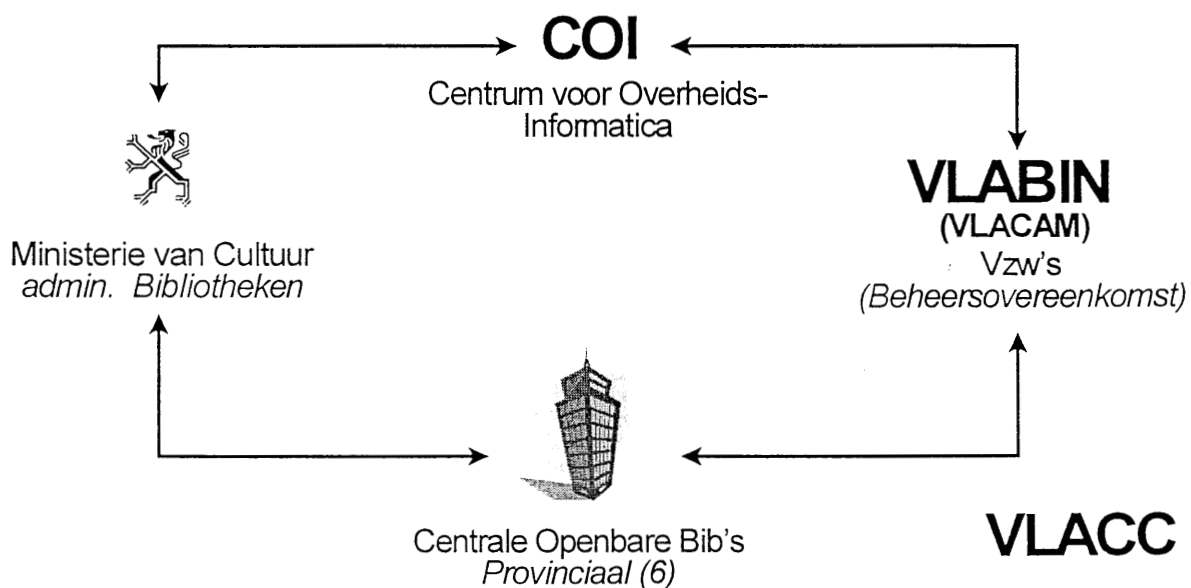
Verspreide Catalogi ...

UNCLASSIFIED

VLACC

Omkaderende Structuren

Noodzaak van meetinstrument

Definitie van 'Gebruikers Informatie Pakket' (GIP)

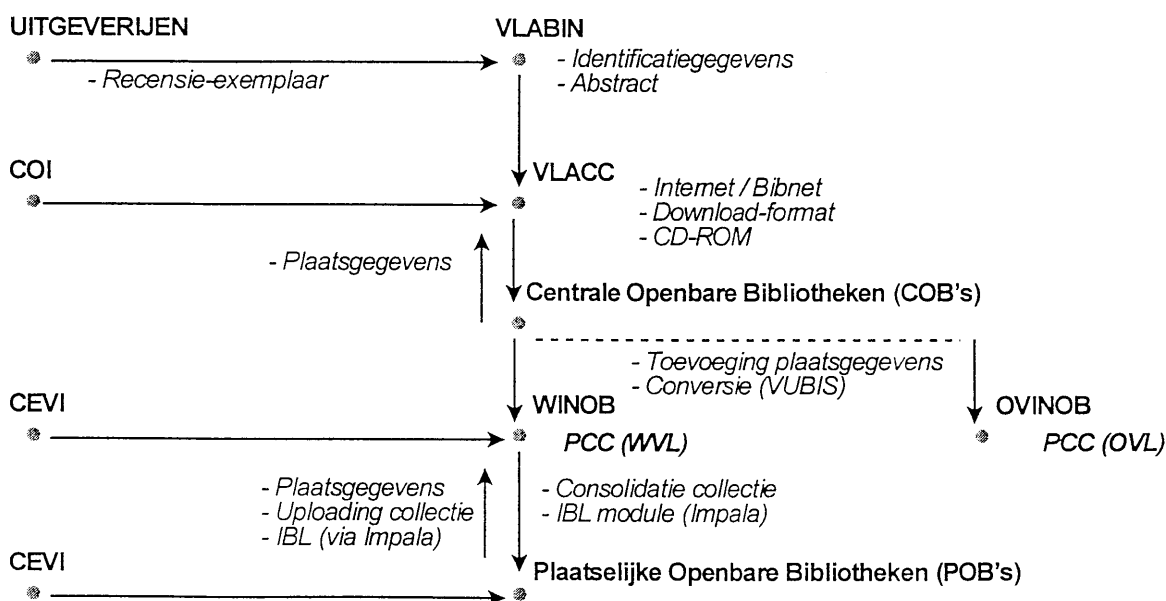
Een inhoudsneutrale definitie.

Een Gebruikers Informatie Pakket (GIP) is de kleinst mogelijke aggregatie van gegevens die voor een gebruiker significante informatie bevat en door hem als ondeelbaar wordt beschouwd.

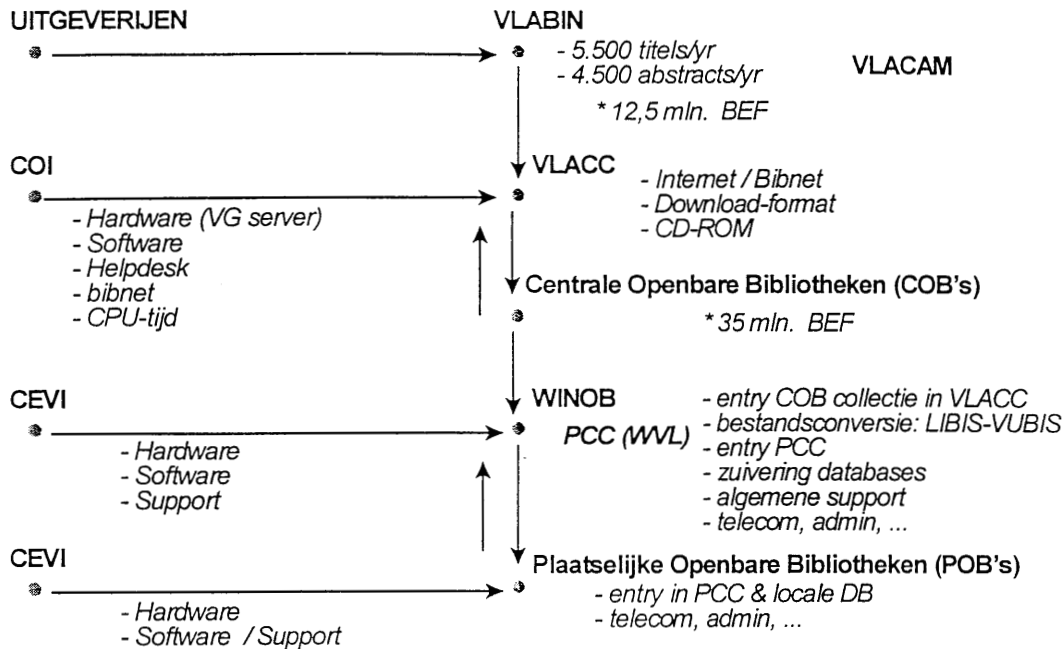
Een GIP is inhoudsneutraal in de betekenis dat het begrip zou moeten kunnen gebruikt worden op elke vorm van huidige en toekomstige dienstverlening gericht op het bibliotheekwezen.

UNCLASSIFIED

Totstandkoming van een GIP

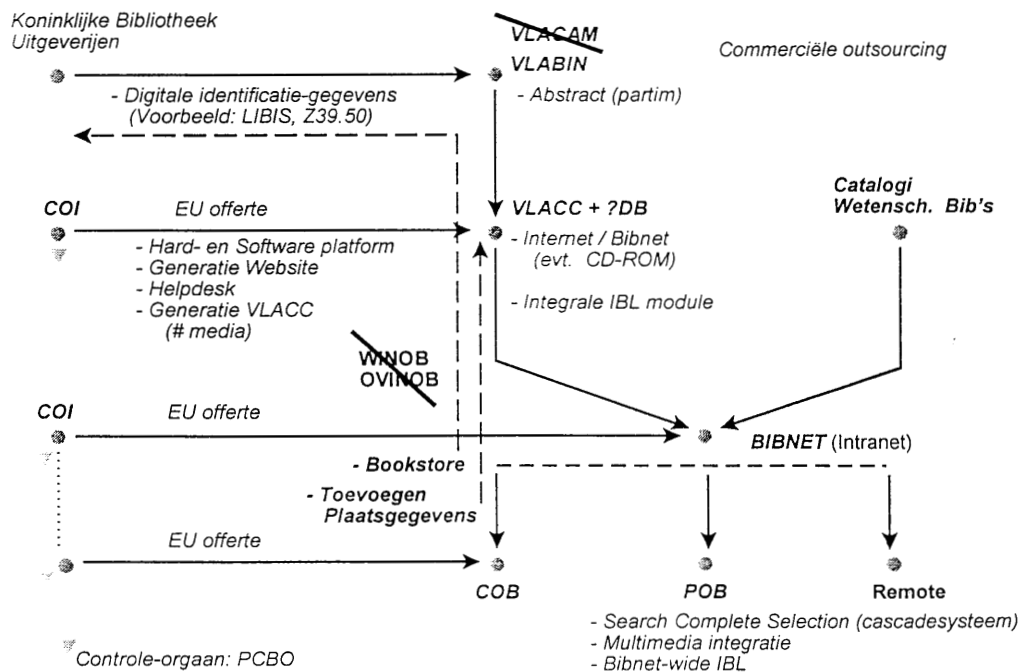

Kosten verbonden aan een GIP

UNCLASSIFIED

Re-engineered GIP-creatie

Wat de gebruiker wil ...

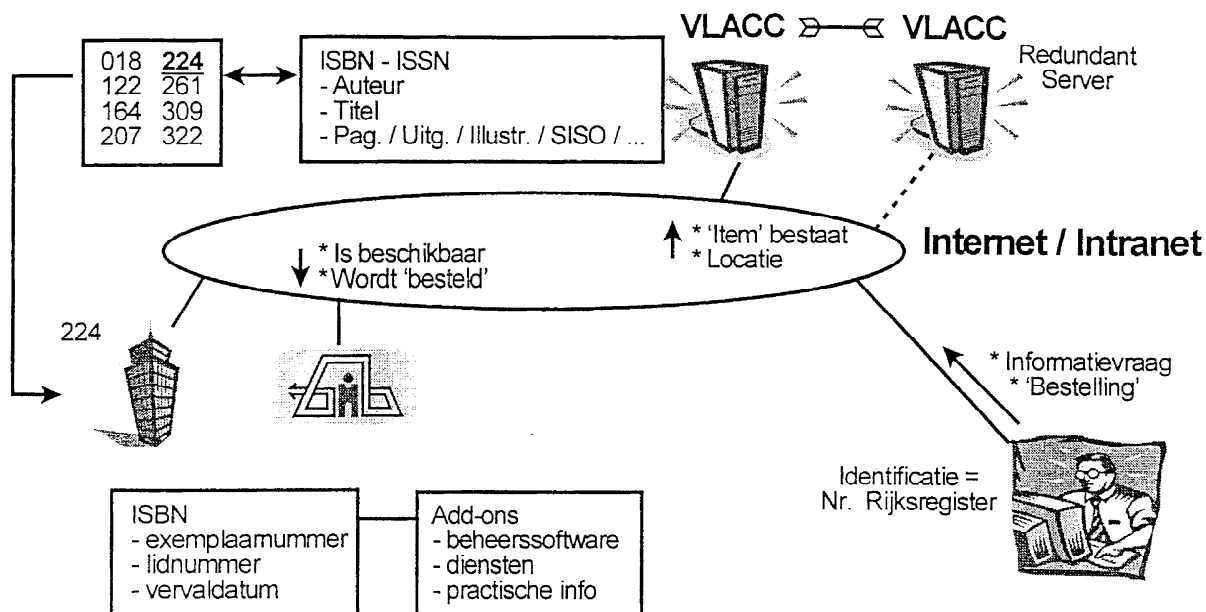
End-user functionaliteiten vertaald naar operationele functionaliteiten

UNCLASSIFIED

Gebruikersbehoeften ten opzichte van de OB Functionaliteiten

- Op een simpele manier te weten komen waar welke info zit.
 - ▶ Kan ik iets vinden over onderwerp x in mijn lokale POB ?
 - ▶ ... of ergens anders (IBZ, OB'en, WB'en, Internet) ?
 - ▶ Over een breed assortiment van 'producten'
- Op een simpele manier toegang hebben tot deze info.
 - ▶ Wat kan ik doen zonder me te verplaatsen ?
 - ▶ Wat kan ik doen met mijn bibliotheekkaart ?
- Een gebruiker is niet geïnteresseerd in ...
 - *Wie welke bevoegdheid heeft, en*
 - *Waarom bepaalde componenten dus niet toegankelijk of 'mogelijk' zijn*
 - *Waarom iets technisch niet kan*
 - ...

Netwerkstructuur

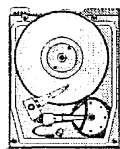
UNCLASSIFIED

Basisfunctionaliteiten

Lokale Databases

Info ontleling:

- wat
- wie
- wanneer

Logische verbinding

VLACC

Basisvereisten

- * 1 virtuele database
- * Integrale normalisatie
- * Minimalisatie van wachttijden
- * Minimalisatie van transmissie
- * Gebruiksgemak
- * Onderhoudsvriendelijkheid
- * Gestandaardiseerd,
- * en toch flexibel

Internet
Intranet

* Internetgebruiker
* Bibliotheekbezoeker

Uitbouw van de VLACC

Catalogi anno 1998

~ ~ ~

Voorstellen voor een herstructurering

UNCLASSIFIED

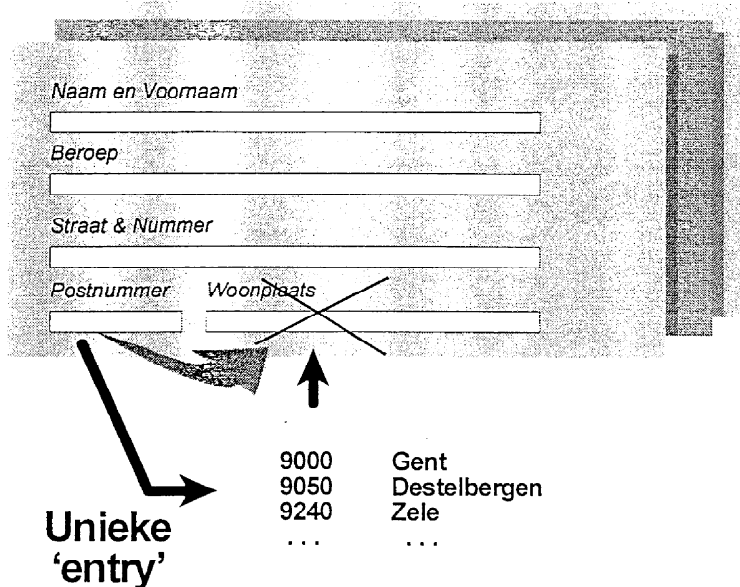
Databases, waaronder 'catalogi'

- algemene technische / conceptuele vereisten

- Normalisatie
 - Alle gegevens komen slechts één (1) maal voor !
- Audit criteria:
 - Tijdigheid
 - Volledigheid
 - Toegankelijkheid
 - Snelheid
 - 'Auditability'
 - . . .

Normalisatie

ABSOLUUT verbod data te dupliceren !

Naam en Voornaam
 Beroep
 Straat & Nummer
 Postnummer Woonplaats

Unieke 'entry'

9000	Gent
9050	Destelbergen
9240	Zeile
...	...

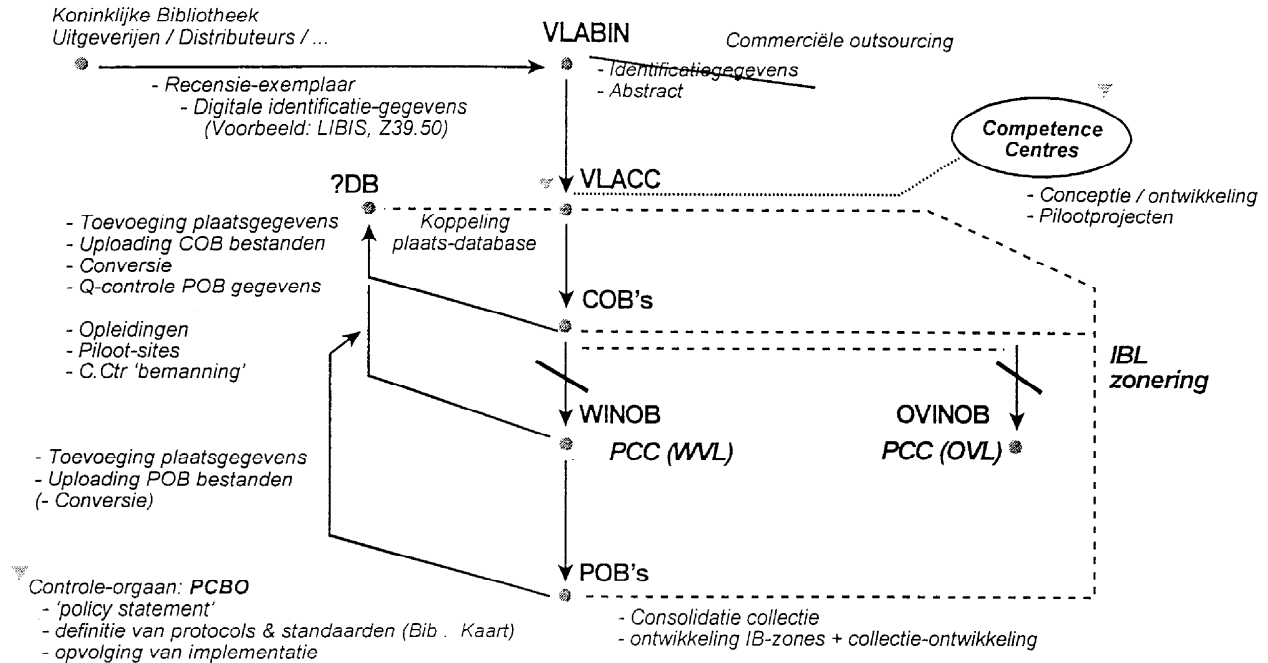
UNCLASSIFIED

Analyse van de catalogi

... verontrustende vaststellingen

- Duplicatie van werkzaamheden en van databases
- Inconsistentie: verschillende resultaten bij query
- Gebruik van supra-lokaal gefinancierd personeel
- Investerings in hardware / software / communicatie
- Rentabiliteit van werkzaamheden van VLABIN / VLACAM
- Structuur noodzaakt relatief complexe procedures
- Geen transparante ontsluiting
- ... en fouten !

Herstructurering VLACC

UNCLASSIFIED

De Conclusies van de Studie-Opdracht

De conclusies van het rapport

Aanbevelingen ... (1/...)

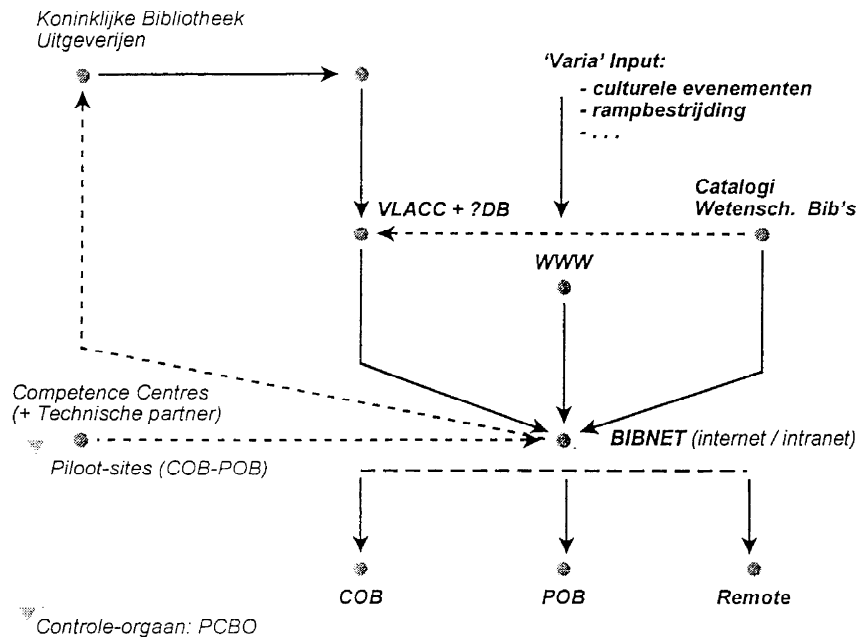
- BASISPRINCIPES: a. centralisatie & b. core activities / strategy
- DOELSTELLING: a. dienstverlening & b. besteding middelen
- VOORSTELLEN:
 - 1 (!) **Centrale catalogus** (gebaseerd op uitbouw van VLACC)
 - 'Geen' catalogus in POB's en COB's (einde WINOB, OVINOB)
 - Geen catalogisering in POB's en COB's
 - Catalogisering door outsourcing
 - Financiële stromen !
 - **Centrale informatica-component: BNG (Bibnet Next Generation)**
 - Uitgebreide dienstverlening (bookstore, handleidingen, ...)
 - Toegankelijk voor bibliotheekpersoneel en 'burger'
 - Toegankelijkheid van volledige collectie + functionaliteiten

UNCLASSIFIED

BIBNET NEXT GENERATION (BNG)

Technologisch Zwaartepunt voor de uitbouw
van het Bibliotheekwezen

Bibnet Next Generation

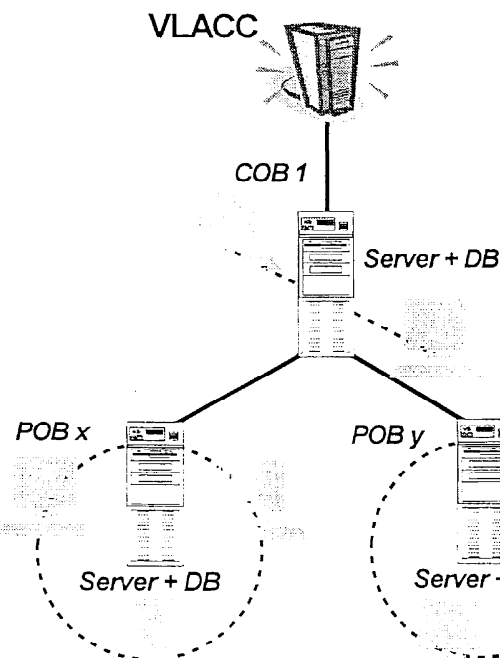

FUNCTIONALITEITEN

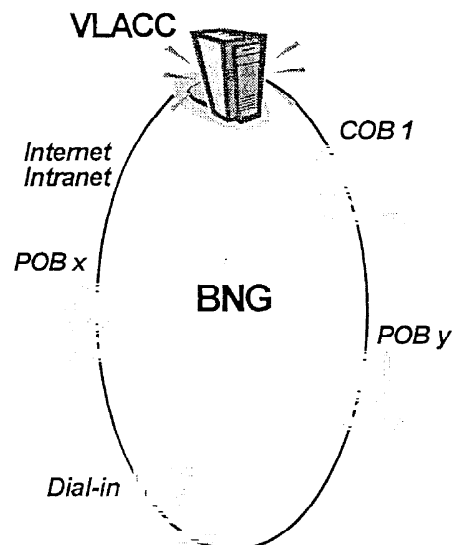
- **Search:**
 - * mijn bibliotheek
 - * IB-zone
 - * IBL-zone 1
 - * VLACC
 - * nationaal
 - * het 'web'
- Websites bibliotheken
- IBL diensten
- Common search (engines)
- Thema's (...)
- BNG als 'Carrier'
- **Bibliotheekfuncties**
 - * uploading plaatsgegevens
 - * Bookstore
 - * fora
 - * PCBO & Comp Ctr info
 - * ...

UNCLASSIFIED

Netwerkkonfiguratie

1 Statische Database

De conclusies van het rapport

Aanbevelingen ... (2/...)

■ VOORSTELLEN:

► Nieuwe rol voor de COB's:

- *De-provincialisering*
- *Competence Centres (training, R&D, transprovinciale evenementen, ...)*

► Ontwikkeling van de POB's:

- *Uitbouw van IBZ's*
- *Noodzaak van opleiding (!)*

► Sturing en implementatie van het beleid:

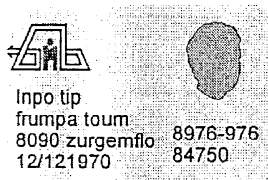
- *Permanente Cel voor BibliotheekOntwikkeling (PCBO)*
 - ★ *Verzelfstandiging van de sector*
 - ★ *Overlegorgaan met minister*
 - ★ *Coördinator van Competence Centres*
 - ★ *R&D bibliotheeksector (Europese projecten !)*

► Facilitator

- *Algemene (minstens Vlaamse) bibliotheekkaart*

UNCLASSIFIED

Een gestandaardiseerde Bibliotheekkaart

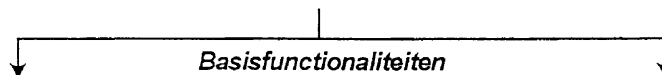

- *Bijdrage in domicilie*

- *Verrekening naar:*

— *Locatie van verbruik*

— *Oorsprong dienstverlening*

- *Toegang tot diensten*

In alle bibliotheken:

- *zowel RL*
- *als 'virtual'*

- *Registratie van activiteiten*

- *Statistieken*

- *'Direct Marketing'*

- *Tariefiëring*

De conclusies van het rapport

... en wat met de POB's ... (3/3/)

- Schriftelijke bevraging:
 - ▶ Statistische significantie ?
 - ▶ **Enkele tendenzen:**
 - *Catalogisering vormt belangrijke werkbelasting*
 - *(te) Beperkte kennis op het vlak van informatica, Internet, ...*
 - *Informatica investeringen volgen veelal uit 'gemeentelijke adviezen'*
 - *Vraag naar supra-lokale initiatieven*
 - *IBZ initiatieven komen weinig voor, maar zijn gewenst*
 - ...

UNCLASSIFIED

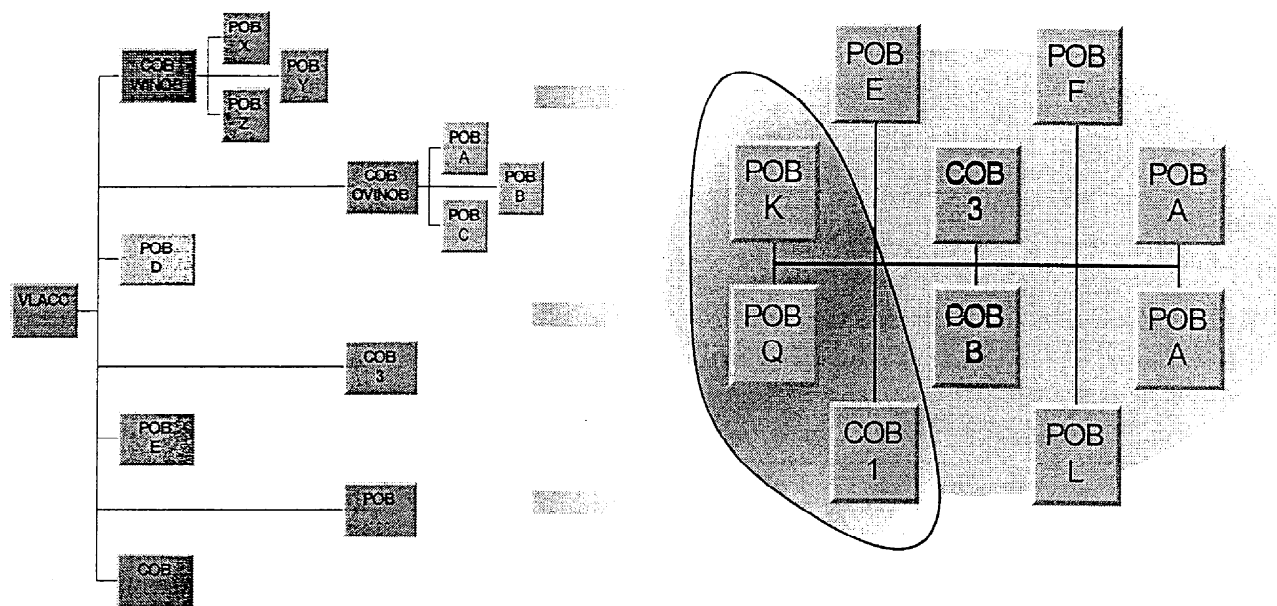
Implementatie van aanbevelingen

Key elements

- Consensus op beleidsniveau
- Herkanalisering van financiële stromen
 - ▶ Meting van behoeftes
 - ▶ Kosten/baten-analyse
- Informatie naar iedereen toe (sector, lokale politiek, burger, ...)
- Projectmatig werken
 - ▶ WBS met kritische pad
 - ▶ Timing
 - ▶ Milestones en voortgangsmeting
- Change Management (bijvoorbeeld: uitdoofstrategie)

Strategische heroriëntering

Het bibliotheeklandschap voor ... en na

UNCLASSIFIED

Het hertekende bibliotheeklandschap

Een virtuele adhocratie

